

BAŠĆINA IV

GROHOTE, SVIBANJ 94.

IZDAVAČ: MATICA HRVATSKA
OGRANAK ŠOLTA
GROHOTE

UREĐIVAČKI ODBOR:
DINKO SULE
DOBROSLAV ELEZOVIĆ, dipl. inž.
Don JURE ŽURO

TISAK: „TEHNIČAR - KOPIRNI CENTAR" SPLIT
NAKLADA 500 KOMADA

TISAK OVOG BROJA *BAŠĆINE* OMOGUĆILI SU ŠOLTANI
IZ DIJASPORE I OPĆINA ŠOLTA

PREDGOVOR

Nadnevak ovoga broja Baščine kazuje o njegovoj pripravi i tiskanju ljeta Gospodnjega 1994., dakle, tri godine od početka srpske agresije na Hrvatsku. U Hrvatskoj iscrpljenoj ratnim razaranjima i još uvijek dijelom okupiranoj. Zbog čega ovakav uvod u ovaj skromni časopis? I, je li on baš tako skroman?

Svojim sadržajem i duhom svakako nije, jer odražava neugasivu, nepresušnu, uvijek svježju i nepokorenu svijest hrvatskoga čovjeka - ribara, težaka, profesora, domaćice, liječnika, studenta - o svojoj vlastitosti, postojanosti, ukorijenjenosti u hrvatsku zemlju i more; ta iskra života tinja i traje, i trajat će vječno dok je nas i naše djece, i djece naše djece...

Baščina i slična štiva danas su nam potrebita više nego ikad, jer svima nama, a poglavito mladima, na najbolji način - kontinuitetom zdrave i plemenite misli - ukazuju na prave vrijednosti kojima bismo trebali težiti, a koje su se uvelike izgubile ili zamutile tijekom desetljeća vladavine tuđinskoga nelhumanoga i protuhrvatskoga režima, iz kandža kojega se hrvatska država oslobada plativši strašnu cijenu svoje mladosti. Zbog te prerano ugasle mladosti i zbog svih onih što se oporavljaju a nikad se potpuno oporaviti neće, prave temeljne ljudske vrijednosti trebamo uskrsnuti, prepoznati, očuvati, oživjeti. I baš tu vidim Baščinu i njoj slične poduhvate kao slične ali pouzdane, iz prastare hrvatske duše ponikle, svjetionike u magli.

prof. Antonija Bezić Redovniković

DON JOSIP BEZIĆ „KOBI U BOSNI“

II. RASPRAVA

*Jok, jok!¹)... na to sa stran rječ odade
Njeki starac namrštena čela,
Turske vjere i turskog odjela,
Rječ odade, grozno-ljut napade.*

*Nu njemu će starče Dragomire,
Što tu bješe najmudrija glava,
Katolikom i dika i slava:
„Tko današnji susret da zazire?“*

*„Man'se Mujo,²) tako t' tvoga Dina,³)
Ovdje šale ti neshijaj lude,
Nit pometaj u veselju ljude,
U kom' česva neziraš zločina.“*

¹ *Jok, jok = ne, nikako*

² *Mujo, Beg Ali-Beg, Hadžji-Aga-Usa, Mehmed.*

Ibro il' Ibr-Aga, Hasan, Mula itd. = Mužka imena turska

³ *Din = vjera turska.*

„Jedna krv smo, jedne majke djeca,
 Pa smo braća vele slične ćudi;
 Al na škodu Ala vas razpudi,
 Sa prevarom lažljivoga sveca. " "

„I ako vas zli snesoše plami,
 Nas kô roblje da ste kruto klali,
 Sve s krsta se vam srcem alati¹⁾:
 Osmanlija²⁾ vas na krivdu smami. " "

„A od Boga nadam se miloga,
 Turska vam se lje vlada nevrati.
 Dajte višnji da milost neskrati,
 S'nam budete zakona jednoga. " "

„Dà, zakona jednog kô i roda,
 Tam' narodni svi smjeraju mari.!"
 Tiem se Mujo više lišćem žari;
 No se svlada, pa tih riečju hoda:

¹⁾ Alali Alaliti = praštati. Alal = blagoslov.

Alal ti, kô što Hrvat rekne prosto ti, s blagoslovom ti.

²⁾ Osmanlija = Tako bošnjaci zovu turke iz Azije,
 koji su okrutni, pa jih neće rado ni sami turci Bošnjaci.

„Jok!... toga ti, komšijo,¹⁾ bit neće,
 Kô mi plaća a i ćitab²⁾ kaže;
 No ti znadeš da ćitab ne laže,
 Ak' i dvojiš što bajalo pleće. ”

Turkom samim Bog obeta dragi,
 Da se bane i nanose časti,
 Da svijetske uživaju slasti,
 A kauri³⁾ da jim služe nagi. ”

Sad treći se, a za dugo nije,
 Muhamed se driemom prenemaga
 Pa i turkom zaljuljala snaga;
 A kaurom tek namjera prije. ”

„Al nut čuj me, pobro što će biti:
 Zdrmat će se prorok i ponesti,
 Kano mjesec u napunoj česti,
 Ter će tursku vjeru podapríti. ”

¹⁾ Komšija = susied.

²⁾ Ćitab = pismo sveto u turaka kano i koran.

³⁾ Kaur ili gjaur = kršćanin, u obće kod
 turaka = kaur ili gjaur zove se tko neispovieda
 vjeru tursku; tim dakle nevjernik glede turske vjere.

„Sad vam sunce grane, da vas blane,
 Al na skoro mrak će zastriet krila
 I sried podne sa svud izobila...
 Cigli kaur iz mraka nesvane." -

Dragomir mu na besjede vraća:
 „Kakvo pleće? ... - To su prazne šurke.
 Kojim nećeš uvjerit ni Turke,
 Jer i prostak tu varaljku shvaća!"

„Što zna pleće ovna ubijena,
 Što l' bajalac kad unj zaviruje? -
 Po volji si proročanstva snuje,
 Kamo mu je mašta zanešena".

„A ćitabom što mi zasviedoči?
 Nepoznam ti ćitab ni korana,
 To je izmet šejtanskog jarana¹⁾
 Kô čar crnoj što gataš na ploči.²⁾”

¹⁾ Šejtanski jaran = šejtanski = sotonski
 = jaran = pouzdani drug, prijatelj.

²⁾ Crna ploča = to je crna stjena uzidana u
 turskoj crkvi na Meki, koju turci ljube i
 gataju o njoj mnoge stvari.

*„Muhamed je hud šejtanski sluga,
Tamo nekog arapskoga legla:
Oholost ga paklena zategla,
Da se s'ljudmi i sa Bogom ruga. " "*

*„Prorokom se lažljivo načini,
Pa da slabe na svoju zavede,
Obeta jim na svietu pobjede,
Razkoš, vlast i sve što tielo hini. " "*

*„Nek reknu mi Turci sokolovi:
Pravi Turčin laž izreći neće!...
Sav na laži zar din se nekreće? ...
Nije l'hvasta sve? jal' ludi snovi?" "*

*„Prorok znoji da sam sebe goji,
Svašto kudi, što njemu neprudi,
Tamo bludi kud mu pohot žudi,
Koran kroji kako njemu stoji. " "*

*„Vjeru daje, a njom namah krene,
Prisiže se a prisegu skvrne,
Tlačit božju svetinju netrne,
Pa grdnom vas privarom zablene. " "*

„Eto t' divna sveca i Korana,
 Eto t' slava pohvaljena pisma!
 To smišljena čarobna povisma,
 To vam vjere i nade obrana!”

„Tiem koranom na sviedočbu vabiš,
 Da će bolje što truskom nanieti
 Doba nova, kad lieto naleti?
 A nepaziš kô sviedočbom slabiš?”

„Jest, mrak gusti krila zastro crna
 Jazom vatre gdje Muhamed rine,
 Gdje no svak čas s muka grznih škrine
 Kô zasluži zamašna mu skvrna!”

„I jer griješnim strastim nedodoli,
 Ima čemu da plećima drma,
 Kô vuk gladan izpod gusta grma
 Vijuč s boli što mu gvoždje školi.” -

„Ha! komšijo, jedna haramio”,
 Rikne Mujo, „svecem me zasrami! ...
 Lakrdiju izpried društva jami ...
 Prošlih dana zar bi toga smio?” ...-

Pa s' u lišcu mrko naoblači,
 I od muke lije groke suze,
 „Odakle”, srblja, „te klvete uze? ...
 Htje još napried, no se riečju pači.

Te najpotla: „Kad se sa mnom dvori,
 Kad smo skupa novac trgom tekli,
 O svačemu rekli i porekli,
 A o tome ubah neprozbori!” ...-

„Što ti rekô, Mujo, neporekô, ”
 Dragomir okrenu, „sve su stvari
 Kô istini pišu otci stari,
 A od mudrieh muževa zateko. ”

„Ja imô sam svedjer bistra znanja
 Kô istina o tom poviest kaže;
 Nu tko dosle smîe reć: din ti laže!
 Od vašega huda turkovanja?”

„Vi ste spali u debelu mraku! ...
 Dok ste spâli, zaman bi vas zvali,
 Da smo zvali, na kolac bi dali,
 Nepraštajuć staru i nejaku. ”

*Uz rieč koju Dragomir zarudi,
Eto k njima znan Grgur ujače;
Božju pomoć narodu namače,
Odpomoć mu i namakli ljudi.*

*Mujo skoči, ka Grgi dokroči,
Kô konj hlapi, a pešnje zagriža,
Siedu brađu gladi i zaliza,
Unj upilji snužden žare oči.*

*Kad ga ujak pomučena sgledi,
„Čemu,“ pita „tako ljuti, Mujo?
Tko te toli, kô vidim, uzrujo?
Česvi vriedi, česvi li neredi?“ ... -*

*- „Prodji me se, nepitaj me, pobro;
Ne zamaptih u životu svomu,
U životu i na svome domu,
Tako grde, s kakviah mriet bih obro!“*

*„Dragomir mi, tobož davni prijo,
Psuje dina, ćitab i proroka! ...
Vlasi paše, a Turci su stoka
Od kada se novi red uzvij!...“*

„Prosti“, viknu Dragomir, „ne psuje
 Tko ti čisto zakon raspolaže,
 I naš Grgo znade da pomaže
 Tko k istini braću napućuje. -

Pa za tiem će sve pomenut redom
 Što dogrsti u razpravi Muji ...-
 Ujak doda: „Kad je rieč o guji
 Muhamedu nije sborit jedom. “

„Nije sborit jedom, već s razbora;
 Povjestnica kako o njem reče
 Treba kborit, prem da koga peče:
 Tom je stražnja dozvoniela hora. “

„Što Dragomir kaza, pravo kaza,
 Znam svakomu istina se neće,
 Al zaman se na istinu smeće,
 Kô što kratka svakoj laži staza! “

„Predalo se od usilja dosle,
 Tko da pisne od istine žive? ...-
 Sve bi žegli, kô zločince krive,
 Da nahrče samo spasa posle ... “

*„Od pomamne zanešene sviesti,
Muško, žensko, u vas krivo drža,
Da će duša tomu u raj brža,
Kad za islam¹⁾ najdražega smiesti. ”*

*„Naperio tim nemilu hajku²⁾
Turčin svaki drugu i susedu,
Bratac bratu, unučad svom djedu,
Babo sinu, a sinak babajku³⁾”*

*„Mučenika neznate l' s Vareša? ...⁴⁾
Turčin bio, spasa zaželio,
Rod ga živa pri smrti spario,
Van groblja mu zarovio lješa. ”*

¹⁾ Islam = nauk muhamedanski.

Riječ tomači podpuni predlog k volji božjoj:
a kako Muhamed počini sebe lažljivim poklisarom
božjim, razumi se podpuna podanost njegovomu zahtjevu.

²⁾ Hajka = lov štropotan; ovdje znači krvavo progonstvo.

³⁾ Babo, babajko = otac.

⁴⁾ Vareš = varošica u Bosnoj.

„Više takih udušili zlobni
 Na rastanku, jer su krsta hteli;
 Van svog obćeg grolja lješe snieli:
 To sviedoče spomenici grobni. " -

Tu prihvati Beže-Ali-Beže:
 „Vi to dakle na silu ste stali
 Da bi svoj krst na nas udanli,
 Pa gdje sile, gdje sterete mrieže?" ...

„Pravo vam je... naša vlada legla,
 Vaša tizim igra samovolja! ...
 No prvo će na me srdobolja,
 Neg mi duša islamu izbjegla" ...-

Ujak njemu: „Dragi Beže, stani;
 Kakva ti se skrb o srce svila?
 Nije Bogu mila česva sila,
 Nit uz krilo nepristašu kani. " -

„Nasljednici pravi Boga Krsta,
 Sterat mrieže brez sile se brine;
 A slobodnu k' vjeri dušu vine
 Moć Isusa spasonosna, čvrsta. " -

„Ne na puške, ni sablje, ni nože,
 Ne s' ikakve samovoljne sile,
 Već s' harnosti i ljubavi mile,
 Kaur išće koga spasit može. " "

„Kaur uči, i moli, i kumi,
 Al tom' jao ne segne li maha
 Blagoj moći nebeskoga daha,
 Kad mu milost istinu nakumi. " -

Odazva se Hadži-Aga-Usa:
 „Turci, braćo, što se ovo sbiva? ...
 Svuda Bosnom kaur se otkriva
 I medj Turke slavi svog Isusa! " "

„Grdna miso njih je zavarala
 Da nametnu čine svrh Turkova,
 Da smetnemo vjeru pradjedova,
 Da se hudjeh natrpamo jala. " -

„Gospod s tobom", Dragomir odsieče,
 „Zar ne ču li nauk od ujaka?
 Prava vjera nebeska je zraka,
 Pa u dušu božjim dahom teče. " "

„Nit kršćanin silom braću gone,
 Da prihvate vjeru za nevjeru,
 No uzdržu u tom zlatnu mjeru,
 Da tko hoće u propast ne tone. ”

„Ako ti je želja za veselja,
 Slušaj vjera što kršćanska piše;
 Je li duhom do nebeskim diše?
 Prijaj, k njoj te božja milost pelja. ” -

Kon Grge se Mehmed-Beg primače,
 Ter ovaka pred sviem mnenja javi:
 „Jedne krvi, braćo, da ste zdravi!
 Na oprezu, da nas zli ne skvače” ...

„Sin sam i ja Hrvatice snažne,
 Nesreća me krivom vjerom sape;
 Malen slušah što no Turci tlape,
 Al ne prijah uza šurke lažne. ”

„Već u meni čim razum sazrio,
 Kršćanske me knjižive zamame,
 Čitaj danas, slušaj sutra, tame
 Sve razprša zrak istine mio. ”

„Što sasluža, pamti moja duša...
 Vjeru hvalim, a nevjeru žalim,
 Laž i himbu u lagune palim;
 Neću pruša, a čuvam se ruša. " -

„Tisuć gledam u vjeri razkola,
 Razkol svaki izpovied mi spruža,
 Veleć: druga nevriedi ni spuža,
 Moja sama gre do božjeg stola. "

„Nu kad svaku saberem na pose,
 Svaka nosi osnove ne steće,
 No stožeru svôm svaka se kreće,
 Njih taščine u nesviest zanose. "

„Saberem li katoličku vjeru,
 Ona sama sebi odgovora,
 U njoj samoj ne nalazim kvara,
 Ona sama viek u jednom smjeru. "

„Kô tvrd kamen, nepomična biva,
 Nju oluja, kô star dub, negiba;
 Ona plav je, koju premda šiba
 Val sred mora, u dno ne zariva".

*„Ona stoji, kô majka viekova,
Svedj napuna svedj u sebi ciela,
Razkoli joj kidaju odiela,
No ne crne žarkieh zrakova. ”*

*„Ona cielost, ostale razkoli;
Od Boga je s neba pa jedina;
Ona svedjer sveta i nevina,
Ona gori, sve ostale doli. ”*

*„Tiem, ako će narod da uspješī,
Stavnu sreću kod milosna Boga,
Nek je ljubav i narodna sloga,
Kû Bog rieši, prava vjera tješī. ” -*

*Smion govor mnogog Muju zbuši,
Gnjev ga muči, ljuto škrinu zubi,
Jed ga kreće da mu glavu srubi,
No s obzira lukav, naglos tuši.*

ĽJUBO BAVČEVIĆ

ŽIVOT

*Život je svilena marama
u bojama.
Žice se suću jedna za drugom
i boje nestaju.*

1955.

IZ DUBINE

*Kad srce teret
ne može da snosi -
moli i prosi.*

*Kad sunce ne grije -
oko suzu krije:*

*rijeka se zamulji -
a moji slavuji?
- Popile ih zmije ...*

1955.

ISUS - PJESNIK

*Pjesniku je dozvoljeno
da svisoka na svijet gleda:
On je odraz zemlje i neba!
Sunce mu je podređeno,
sjaj mjeseca, noći, tmine -
ne postoji te dubine,
koju nije preorao.
Sve je dao, sve je dao,
da bi ljudsko srce malo
od ljubavi zaigralo!*

1957.

PJESMA

*Pjesma je k'o šipak,
al' neće iz kore
ako joj ne prija.*

*Pjesnik se ne rada
iz svake mješine.
Deblo stablo hrani -*

do prave visine.

1958.

OTOČKE DAVORIJE /2/

DAVOROVA OBITELJ

/Živan Bezić/

U Davorovoj kući je živjelo mnogo čeljadi. Po broju članova i načinu života njegova je obitelj nalikovala starim hrvatskim obiteljskim zadrugama s više podobitelji zajedno. Djed Toni je bio težak, a u slobodnim časovima se je rado bavio ribolovom. Djed je bio tipičan uzorak čestita čovjeka, mraljiva težaka i dobra kršćanina. S njim je baka Franka odgojila šestero djece, četiri sina i dvije kćeri. Dakako: „u strahu Božjemu i sramu ljudskomu“, kako se to na njezinu otoku kaže.

Davorov otac, kao najstariji među braćom, nosio je očevo ime. Odlaskom u vojnu službu, bistar i spretan, u austrijskoj vojsci je dotjerao i do sablje, postao je dočasnik. Ipak, kao rodoobljub, nije volio Austriju, smatrao ju je tannicom svoga naroda, želio je njezin nestanak i težio je bratskom jedinstvu svih Južnih Slavena. Stoga je otišao u Sjevernu Ameriku i tamo ostao sve do propasti Austrije. Povratio se je u domovinu tek nakon raspada Monarhije, bogat i put vjere u novu državu Srba, Hrvata i Slovenaca.

Zbog Antonova bogastva i utjecaja na otoku, mještani su ga nazvali „Wilson“, po prezimenu tadašnjega predsjednika SAD, glavnoga pobjednika u I. svjetskom ratu. Ne poznavajući značenje imena Wilson, mali Davor nikako nije volio taj očev nadimak. Izgledao mu je stran i besmislen. Tek poslije, u gimnaziji, doznao je za pravo značenje očeva nadimka. Međutim, sada, u ranom djetinjstvu, nije mu nimalo bilo drago što su ga nazivali „Vilsonov sin“, a njegovu obitelj „Vilsonovi“. Samoga oca je silno volio i poštivao, jer je bio dobar čovjek i dobar otac.

Za razliku od oca, koji je bio meke i dobre naravi, Davorova majka Pina bila je stroga žena. Kao izvrsna domaćica, htjela je da u kući bude „sve u redu“, nije trpjela nered i nerad ni u čeljadi ni u domaćinstvu. Zbog velike zaposlenosti u kući i na poslu /ona je zajedno s mužem upravljala obiteljskom zadrugom i velikim imanjem/, majka je morala odgoj djece prepustiti baki, jetrvama i zaovama.

Najstariji brat Davorov, Željko, koji se je rodio prije očeva odlaska u Ameriku, bio je trinaest godina stariji i pohađao je gimnaziju u Gradu. Tako se je Davor najviše igrao s godinu dana mladom sestrom Slobodom. Ona je svoje ime dobila zbog očeva razočaranja u novu državu, jer je brzo uvidio kako će Jugoslavija biti nova tannica hrvatskoga naroda. Stoga je kćerki

stavio ime koje mu je bilo najdraže na svijetu. Poslije je Davor dobio još dva brata, Borka i Nikolu.

Očev brat, stric Mikula, bavio se je zemljoradnjom, oženio se i dobio djecu. Tako je Davor dobio nove prijatelje i drugove u igri. U to doba se je oženio i drugi očev brat, stric Vjeko, koji je dugo služio u austrijskoj mornarici i sada, kao kapetan, upravljao obiteljskim brodom. Treći stric Dragan još nije bio oženjen i skupa s bratom Mikulom odlazio je u polje i obrađivao baštinu.

Teta Mare, starija očeva sestra, udala se je za domaćega mornara odmah po dolasku brata Tona iz Amerike. K njoj je mali Davor rado odlazio u posjet /stanovala je sasvim blizu njegove kuće/ budući da ga je puno voljela. Obično je to činio u pratnji mlade očeve sestre Lene, koja je još bila djevojka i glavna Davorova dadilja.

Kako se majka nije mogla dovoljno baviti s djecom, Davor je uglavnom bio u posjedu tete Lene te postao njezin mezimac. No i tom je mezimstvu uskoro došao kraj. Teta Lena je već bila zaručena, također za jednog mornara. Davor je doduše imao priliku čuti razgovore o udaji tete Lene i znatizeljno promatrao pripreme za vjenčanje i pir, ali u njegovoj maloj glavici još nije bilo jasno što mu se tom udajom sprema. Nije imao pojma kako će konac pira za njega biti golema žalost.

I on je uživao u slatkišima na piru, iskreno se je veselio s okićenim i veselim svatovima, ni ne sluteći što to za njega znači. Tek onda kad su svatovi ustali i povelu „njegovu tetku“ iz kuće, počeo je naslućivati da se radi o rastanku. U njenu se je smjesta rodila pobuna protiv toj krađi, postavio se je pred svatove i raširio svoje male ručice vrišteći:

- Ne dam nikome moju tetu Lenu!

Na to ga je tetka uzela u naručje, obasula poljupcima i ponijela ga sa sobom u svoj novi dom. Naravno, jedino u majčinu zagrljaju moglo ga se je dovesti natrag rodnoj kući.

Malo zatim za Davora i ostalu djecu roditelji su doveli u kuću novu „divojku“, tj. novu dadilju. I djetinji život je tekao dalje svojim tijekom.

DOBROSLAV ELEZOVIĆ

FRAJA

Fraja nema veze s fijerom ni s frajerstvom, ona nije fešta ni gozba. Premda uključuje uživanje jela i pića, premda je redovito prate pjema, svirka i zabava, fraja nije samo to. Ona je nešto više: sprennost čovjeka na zaborav, bijeg od svakidašnjice, oslobođenje. Fraja traži cijelo srce i potpunu predanost sudionika. Tko čini fraju, ostavlja kući sve brige i nevolje. To joj daje unutarnji sjaj.

Ali, makar i simbolično, vezom riječi fraja i frajat (potrošiti, rasuti), u pojmu fraja utkana je misao na rasipanje novaca i dobara. To joj daje vanjski sjaj.

Fraja je dakle sve: i rasipanje i gozba i zabava i zaborav. Nevezane uz bilo koji blagdan ili datum, slavljena daleko od potleušica i tereta života, fraja znači oslobođenje od društva, let izvan zakona i poretka. Za pravu fraju nije potrebna gomila potrošnih dobara - malom puku i obični uštipak na ulju čini fraju.

U teškim vremenima svjetske krize selo je kuburilo, fraje su izostale. Ali što nije moglo selo, mogao je pukovnik Rade. Armija nije znala za krizu, a pukovnici ovoga svijeta nisu siromasi. Rade je bio izdanak našega roda, navraćao je ponekad u rodnu kuću svoga oca i dio odmora provodio na tihim žalima Izvanja.

Odlučio Rade da napravi fraju. Pozvao je svoje društvo: predstavnike vlasti, rijetke prijatelje i najbliži rod. Iznad žala Tatinje napravili su stolove u sjeni starih maslina. Društvo se nesmetano zabavljalo. Bilo je igre, pjesme i šale, pa jela i pića do volje.

Ta bi fraja ostala jedna od običnih da se nije dogodilo ono s jastozima. Kad je poslije nekoliko jela donesen na stol brudet od jastoga, bilo je to odviše za želuce nenavikle gladi i radu. Teško, slatko meso djelovalo je kao spužva. Već puni stomaci nisu mogli odoljeti pritisku slatke ali teške bjelančevine, pa je to za njih bio ustvari tužni svršetak fraje.

Za nas dječake to je bio pravi početak. Prisvojili smo zdjele, zasukali rukave, posjedali gdje je koji stigao, pa juriš. Crveni sok bojio nam ruke, ulje se slijevalo niz bradu, meki oklop jastoga pucketao pod mladim ali zdravim zubima. Toni Šerafinov potopio u zdjelu brdo bijelog kruha pa samo valja. Otkrio je čudesnu moć tog bijelca koji se ne mrvi kao „šimun“ (ječmeni kruh) nego se rasteže, upija sok, sladak je, lijep oku, lijepi se za nepce, ne struže zube, i ... „Bože, kakvo je to čudo? Koja tvornica ga proizvodi, u kojoj li zemlji raste?

- Muči, ovco, ne bleji, zareži na nj Ivo Lovričin.

Gospoda se natisnula oko nas. U svoj svojoj mucii gledali nas zadivljeno pitajući u čudu otkuda tako malim želucima tolika moć žderanja. A mi smo jeli i jeli dok nismo očistili zdjele kao mravi lešinu.

Ta je fraja potakla u nama misao da i sami učinomo slično. Ako već sve poslove obavljamo kao i odrasli, zašto ne bismo napravili i jednu dobru fraju? Naše misli nismo morali završiti ovim pitanjem, ono se nametnulo samo. Na koncu raspre grupa dječaka poviče;

- 'Oćemo fraju, 'oćemo fraju!

Dohvatili smo se rukama, isprepleli nogama. Valjali smo se po prašini i travi, urlali, zavijali i svim ostalim načinima javljali svijetu našu odluku i naše veselje. Kad je nalet oduševljenja prošao, Toni kao najstariji uspostavi mir i otvori zbor.

Taj važni događaj zbilo se ispod Jankotove zemjice, na uglu groblja i Lampičinih vrtova. Tu je put proširen koliko nam je potrebno za igru, a okolina prikladna za akcije: ratove, kukalo, takmičenje i hazard. Ispod zida bila je duboka jama zimi ispunjena vodom - tu smo puštali naše brodove. Suprotna strana jame bila je ujedno i početak grobnice u kojima su počivali naši stari. Desetak koraka od zemjice završavalo je groblje, s njim i put pretvarajući se u puteljak između vrtova i voćnjaka.

Zbor doduše nije bio putpun, nije bilo onih iz Lončarova dvora, pa smo zaključili i njih primiti u društvo. Grupu smo podijelili na radnike, radnice i pomoćnike. Kako bismo, naime, namakli sredstva za fraju, odlučili smo izgraditi vapnenicu. Vapno koje ćemo dobiti prodat ćemo brodarima, novcem isplatiti robu i radnike, a s otatkom učiniti fraju. Kao najpogodnije mjesto za vapnenicu izabrali smo Lončarovu Jartinu, jer je blizu sela i mora. Na koncu smo izabrali vodstvo: za „pukovnika“ Radu imenovali smo Tona, za pomćnike Mikulu Lončara. Vraga smo ih birali - nametnuli se sami. A da sve bude kako treba, jedan popišanac zaviče: Živili!

Sutradan već u određeni sat svi smo bili u Jartini. Označili smo mjesto za vapnenicu i „zapasali“ jamu. Rukama smo očistili teren, popravili put i prolaz. Tako smo radili nekoliko dana. Jači su kopali jamu, slabiji odnosili kamenje i zemlju, sjekli šumnu (grmlje), a ženske su na glavi nosile složena bremenca granja.

Vapnenica nije bila dobila još ni temelje, kad izbiše prve svade. Sve smo riješili, u svemu se dogovorili osim u podjeli buduće dobiti. Preskočili smo stvarnost i proizvodnju, a živili u budućoj stečevini i fraji. U mislima smo razgovarali s brodarima, tražili vještije kapetane i sigurnije brodove, prevozili vapno na brod, domahivali mu na odlasku i čekali njegov povratak. Brod pod rivu, nama novac u džep. I fraja!

Nema sumnje, krivi su bili vođe. Mikula je bio pismen koliko se to može reći za učenika četvrtog razreda osnovne škole. Ali Toni slabo. Matematika mu je bila nepoznata kao i bijeli kruh. Od ostalih nitko nije dopro dalje od trećeg razreda, a bilo nas je 5-6 tek u prvom. Vođe su u čitanju slovkali, u brojenju rabili prste. Kako ćeš onda računati s brojevima većim od stotinu, s udjelima i postotcima?

Drugi je krivac bio novac. Mi smo o novcu često slušali, malo ga vidali, a nikada imali. Ja sam bio iznimka, jer su moji imali dućan i krčmu. Dječak koji bi pokazao dvadestpet para ili „krunu“, imao je nešto: krišku kruha, ulog za igru. Onaj koji bi imao pedeset para ili „piškić“, imao je veliki obrok kruha, dvije slane srdele, jedno jaje. S dinarom u džepu dječak je bio bogat. Dalje od dinara običan dječak nije mislio. Jer dvodinarka je bila velika i teška. Ona je bila osnovna mjera nadnice i standarda: jedna litra vina, kilogram kruha, jedan sat rada. Veće kovanice postojale su samo u dućanu, a jedanput ili dvaput u godini i u naših otaca - kad bi naplatili vino, smokve ili neki drugi proizvod. Ostali dio godine bio je dug, vjeresija, poreznici i - nada.

Naša potencijalna dobit premašivala je tristotine dinara, a to je bila viša matematika. Osim toga, vodstvo je odmah u početku objavilo svoja prava na financije, dok smo im mi povjerali samo proizvodnju. Kad je pitanje „koliko meni“ postalo općenit zahtjev a ne samo privilegij vodstva, i kad se „pukovnik“ umjesto odgovora počeo rugati, stupili smo u štrajk. Tu riječ nismo dakako poznavali, premda je nešto slično dopiralo do naših ušiju iz pisama naših stričeva i ujaka s onu stranu svih oceana. I nije to bio štrajk, obustava rada, nego pobuna, vatrena borba, pravi rat. No što su mogli dvojica protiv grupe? Ko je vidio da se mačak tuče s osama ili konj s psima? Tako je počelo pogađanje. Ženske su uporno tražile akontaciju da kupe nakit i drangulije, a mi smo htjeli znati na čemu smo: koliko ćemo dobiti od posla. Tada se javi Mirko:

- Neću ja ča će bit, nego ča jê - platite vi meni moju nadnicu.

Pogledali smo jedni druge. Ključ je bio pronađen. Istina je bila među nama, opipljiva i naprašena od starosti, a mi smo se tukli za maglovito sutra. Bože i taj Mirko! Tko bi rekao da u takvu balvanu leži toliko smisla za stvarnost. A možda su balvani i jedino stvarni?

Mirkov zahtjev okrenuo je tijek rasprave. Prirodnim vrednovanjem zaključili smo: obični radnici dobit će za dnevnicu dvadestpet para, zidari i fraškari pedeset, žegači sedamdesetpet. Vođama ćemo na koncu odredit sami nagradu, već prema zalaganju i uspjehu. No ta nagrada ne može biti veća od deset dinara. Svijetla, srebrena kovanica bila je granica našega praktičnog

znanja o novcu. I konačno: ostatak dobiti nakon sveta namirenja bit će naš, zajednički.

Pošto nismo imali papira ni olovke, Toni je donio veliku kamenu ploču, a Mikula šiljkom stijene urezao u njoj znakove naših imena i za svaku nadnicu jedan križić. Sve je dakle bilo u redu: ovdje, na Sinaju i na Babilonu - ista tehnika i ista namjera. I bilo bi sve završilo mirno i časno da nije bilo ženskih: na Sinaju su tražile zlatno tele, ovdje pozlaćenu žicu. I ne žele čekati. Nikakva obećanja, zarezni na ploči ne donose novac. No otkud novac, odnio ga jarac Ambrozov? Tada se vodstvo pokazalo na visini zadatka.

- U red! U red! zavika Toni.

Postrojali smo se kao vojska, najprije muški pa ženske.

- Ča je? Ča sad? počeo lanac pitanja.

Vode stali ispred stroja i zapovijedili:

- Izvrni žepe!

Isti čas izvrnuše svoje džepove, a mi smo ih slijedili nesigurno, nevoljko, sporo, jer nismo shvaćali smisao naredbe. U to povika Biloka, Mikulin brat:

- Nećemo tako, ja ću te vižitat!

Kao pravi brat poznao je sve Mikuline tajne. Iskoči hitro iz stroja i započne pretragu. Toni je imao džepove probušene, a svo njegovo imanje bilo je britvica o pasu vezana špagom. No Mikula je imao džepove čitave. Iz njih istrese hrpu stvari, a iz jednog tajnog džepića i čitave tri krune. Kod nas je stanje bilo slično.

Kad smo sve stavili na hrpu, našli smo nekoliko britvica, dva britulina (nožića), pregršt graha za igru, isto toliko vitica, više sitnica, još tri krune i jedan rupčić (ovo posljednje moje).

Ženske su s početka dragovoljno istresale pregače, ali kad smo kod jedne opazili znak utaje, iskoristili smo to kao povod za opću prometačinu. Navalili smo na njih tražeći više pod suknjom nego u skunji. Nasta vika i cviljenje, pa se vode odlučno umiješali braneći djevojke od naše najeзде.

Svršila i prometačina, a novaca nema

- Kako bi bilo uzajmit?

- Ko je to reka? brećnu Mikula. „Moga si reć da uzajmimo i japnenicu, tikvo“.

Kao nadahnut, Toni zaleprša rukama zapovijedajući tišinu pa će meni:

- Ti ćeš to Iviću načiniti.

- Koje? promucah uznemiren važnošću misije.

- Pineze. Lipo ti njih vazmi i donesi vamo.

- Tako je! zalarna brzo ćopor. „Ča je to njemu?“

- Dobro, rekoć pomirnićki, a kako ću to učiniti?

Stanka. Trebalo je razmisliti. No pošto smo svi poznavali prilike sviju, od čepa u podrumu da paučine u potkrovlju, Toni će spremno:

- Kad budete za obidom, poj u butigu i vazmi pizeze. Ko će te vidit?

- A koliko? rekoh skršen.

Povici, prijedlozi, želje i zapovijedi. Konačno se zaustavili na stodinarki. Bit će to otprilike trećina vrijednosti našega vapna.

Rečeno, učinjeno. Dok smo ručali u novoj kući, odoh kriomice u staru, spustih se u dućan, uzeh sto dinara, stavih papir u džep, pa polako natrag. Dok sam prelazio terasu pred ulazom, srce je tuklo kao Zakarijin bubanj. Grupa me dočekala pod zenjicon. Digli se, potrčali ususret povicima:

- Jesi li? Je li? Nosiš li?

Pomalo usplahiren izvukoh ruku iz džepa i pružih papir Tonu:

- Na!

Zinuo je. Usne mu zadrhtale. Nesigurno je razmotao papir i zablenuo se u sive šare. Mirno lice Šumadinca s visokim opancima i šajkačom počivalo je prvi put na dlanu toga sirovog dječaka.

Stodinara! Malibog!

Družina je istezala vratove, toptala od nestrpljenja da vidi i opipa to papirnato čudo vrijedno 50 litara vina ili 10 nadnica. Vika i žamor ojačali, pa Toni, valjda probuđen, mahnu novčanicama okrećući je u letu i ljutito otrese:

- Na! Jeste li vidili? Marš!

Meni ni riječi. Zabolio me toliki nehaj. Kao da je moj podvig manje vrijedan od jednog papira! Vodstvo je već raspredalo plan: promijeniti novčanicu jer je odviše opasno čuvati toliku vrijednost u jednom komadu. Ženscima ćemo dati nešto sitnija za drangulije, a za potrebe grupe kupiti jedan džepni nož. Ovaj će doduše biti zajednički, ali ga dajemo na uporabu „pukovniku“ Tonu.

Trkom odjurismo u dućan Ivana Mladinova. Mikula i Toni uđu unutra, a mi ostali nabijeni na vratima.

- Aj ća, dico, procijedi bolećivo Ivan, bište s vrat'!

Bio je već star, nakrivljen nalijevo. Vidio je slabo pa je nosio naočale s jednim okvirom, za jedno uho zataknete. Ispred njegova dućana bio je mali prostor s kamenim sjedalima uza zid. Tu je uvijek bilo svijeta, a djece na vratima, pa je onaj uzvik uputio više iz navike nego iz potrebe.

- Ča ćete vi? upita sada dvojicu pred pultom.

- Jedan britulin, otpulnu Toni, a Mikula doda:

- Sarajevo.

Džepni nožići u obliku ribe na kojoj je pisalo „SARAJEVO“ bili su upravo u modi. Imali su jedno ali vrlo dobro sječivo. Ono je bilo snažno i

dalo se izvrsno oštriti. Vrh oštrice bio je magnetiziran, a to je budilo naš interes. U našim borbama i ratnim pohodima stavljali smo magnetizirane stvari na prozore i krovove protivnika vjerujući kako će privući grom. A ovim nožem - to smo jedino o magnetu znali - možemo to svojstvo prenijeti na običan komad željeza. Nožić je imao i malu alku za privez.

Ivan prenijesti težinu tijela s lijeve strane na desnu, pucne usnama, pruži jedan osrednji nož i reče uslužno:

- Evo!

Vodstvo stručno pregleda mehanizam ocjenjujući njegova svojstva, kušajući oštricu na dlanu i noktu. Zatim jedan bojažljivi:

- Koliko?

- Sedan dinari.

Pristali su bez pogađanja. Toni dobaci stodinarku, ali mu ruka ipak zadržta. Stari je uze, prevrnu, sumnjičavo odnjeri kupce pa će:

- A čigov si ti mali?

- Ja sam Frane Šerafinova.

- Khm, hm. A okle ti pinezi?

Toni nije očekivao to pitanje, htjede odgovoriti, zamucnu, ali Mikula brzo upadne:

- Naši.

- Kako naši? začudi se stari, a već je obrojio kusur.

- Pa naši, komunski, klape.

Mikula brzo zgrabi novac i ne brojeći, Toni stisne nož, pa bježi. Čim su izašli, opkolismo ih. Kušanje i ocjenu morali su ponoviti pred nama, posebno pak magnetska svojstva oštrice. Kad sam sve to vidio, bi mi žao, to jest poželeh da imam isto takav nož. Kao većina dječaka, imao sam malu škopicu, britvicu. Bilo ih je dvije veličine: manja i veća. Malu smo zvali „lolica“. Imale su tanka, široka sječiva s urezanim srpom i polučekićem na jednoj strani. Služila su izvrsno u polju i vrtu, ali za ručni rad nisu bile prikladne, jer se oštrica sama preklapala. Zato smo svi imali lijevi kažiprst pun ožiljaka. Osmjelih se nakako i procijedih:

- Kupite i meni jedan britulin!

- Šta? izbeći se Mikula, oli ćemo pineze strošiti na brituline?

Bo'je da kupimo kruva i salama.

- Tako je! povika grupa.

- Ti jemaš butigu i pineze. Vazmi još i kupi tri britulina.

- Tako je, zaori opet.

Povrijeđen u duši nisam razmišljao ni časak, nego odjurih kući, pa pravo u dućan. Zalijepih se za ladicu s novcem i tobože počeh sortirati sitniš, što sam inače često radio. Ali kad sam pokušao nešto sitniša spremi u džep,

zadrhta ruka na pomaku, sitniš se prosu po podu. Stric se okrenu, odnjeri situaciju i bi mu sumnjivo.

- Ča činiš? upita službeno.

- Ništa, rekoh, ali me rumenilo oda.

Stric poviri u ladicu, izbroja na brzinu novac, zavrti obrvama, izbroja još jedanput, pa će:

- A di je sto dinari?

Nije trebalo dugo, pa istina izbi na vijdjelo. Nasta trka i lov. Družina se upravo spremala da kupi hranu, kad stric upada među njih kao jastreb među piliće.

- 'Vamo pineze, izdreči se namješteno.

Mikula pokuša blefirat, ali uvidi uzaludnost otpora pa odbroja devedesettri dinara. Toni je morao natrag u dućan Ivana Mladinova. Stari primi nožić, vrati sedam dinara i čudeći se saslušša priču o ukradenoj stodinarki.

Sutradan istom izbi prava afera. Stric je slučaj prijavio učitelju. Ovaj nas je postrojio pred razredom, ispitao javno, pročitao tužbu i osudu odjednom, pa udri. Jedan po jedan vode su legli na klupu, a učitelj im je iz sve snage odalamio „konja”, tj. udarac debelom šibom po stražnjici. Onda su ispružili dlanove i prilimi „srdele”, udarac tanjom šibom po dlanovima. O veličini odgovornosti ovisio je i broj udaraca-srdela. Za mene je napisao posebnu optužbu. Između ostalog naveo je kako nisam svjestan razlike između ukrasti i uzeti, kako me je na taj čin navelo loše društvo itd. Djed Faraun pribije taj list na vrata krčme. Prve nedjelje čitali su posjetitelji tu čudnu optužbu misleći kako se radi o nekom službenom oglasu ili naredbi. Neki se nasmijali, neki klimnuli glavom. No kad počеше nezgodne primjedbe i šale, naljuti se baka Andrijana i pokida list djedu uz nos.

Tako je završila naša fraja, tako se rasulo društvo za gradnju vapnenice. Najljepše su prošle ženske. Prešutno, kao po dogovoru, zatajili smo njihovo sudjelovanje. A šutile su i one opraštajući nam nesudeni nakit i (ne?)željenu premetačinu.

*Iz neobjavljena djela
„Svi moji drugovi”*

Manje poznate riječi:

zenjica	- vrst smokve	fraškar	- šumosječa
vižitàt	- pretražiti	žegāč	- ložac vapnenice
butīga	- dućan	bīšte	- bježite
vītica	- komadić tankog kartona različitih boja, promjera 1-3 cm, služi za igru		

PRENESENO IZ:

IVAN IVANČAN

**NARODNI
PLESOVI
DALMACIJE**

II DIO

OD METKOVIĆA DO SPLITA

GODINA 1981

PROSVJETNI SABOR HRVATSKE – ZAGREB

OTOK ŠOLTA

kolo
 kvadrilja
 kvatropasi
 mažurka
 na katridu
 podcvit
 polka, potka
 potka treskavica
 pržunera
 spašo, spaso
 step
 šaltin
 šipan, podnamost
 šotić
 valcer, valcir

Podatke o plesovima i plesnim običajima otoka Šolte crpio sam isključivo iz zbirke Orepić-Rajković Zorice: „Folklorna građa s otoka Šolte i Brača”.²¹⁹ Kolegica Orepić-Rajković vršila je istraživanja 1967. godine i svi se podaci odnose na vrijeme prije toga. Većina kazivača koji su joj pomogli u istraživanju veoma su stari te podaci stoga imaju veću vrijednost. Istraživanja su vršena u Donjem Selu, Gornjem Selu, Grohotama i Srednjem Selu, a osim plesača anketirana su i dva harmonikaša.

Na Šolti se plesalo ponajviše od „Tri Kralja” do Poklada, dakle u pokladno vrijeme i to svake nedjelje. Zatim se plesalo kad su bile fešte npr. U Donjem Selu na sv. Roka, sv. Martina i sv. Vicenca, u Grohotama na Gospu od Karmela, sv. Tereziju i Svisvete kao i sv. Stipana. Zimi bi se plesalo prije i poslije večere. Ples bi trajao do deset, jedanaest sati, a za poklada i do pola noći. Plesovi su se održavali ljeti na otvorenom i to samo poslije podne. „Prin bismo mi bile išle na bal ka je poza podne, oko dva sata. I onda bismo došli za Zdravomarije, na Mrtvačku i Zdravomariju doma. I onda bi potle večerali, ako bi ko iša sa nam stariji. Ako ne, ja nisam hodila po večeri sama na ples. Onda bi bili stali do deset sati, kako je ko tiva ostat”.

„Ljeti bi se bilo plesalo najviše vani na poljani, na Lokvi. Svake nedilje, baš mi, naša generacija. Koji put bi bilo u kući, ali je bilo vruće. Radije smo išli napolje. Zimi, u privatnim kućama: u Spicijalić Vicka, Sule Antuna, Andrije Ruić, Duje Cecić. Ali to nije bilo iste godine, nego neke godine u

jednoj, a neke u drugoj. Onda u Buktenica Luke, Mateljan Ivana, Bezić Luke isto, onda Jerolima Buktenice, Bezić Ivana. Gdje je bilo više prostora; u Bezić Mate, Nikole Bežića, do toga, kad bi došla djeca do ženidbe i kad su prigradili, već nema prostora. Onda bi traži di je prostora." „Na prvi pod se plesalo, koja nima kamare, jerbo ako su kamare ne more se. Na pjanteren nikad, nego na prvi pod. Drveni pod, ali znate novi pod." „Za Velu Gospu, Gospu od Karmena bilo bi i puno fureštih. Znaš, di je ona voda ispod sela, tamo je bila ka travica pa nije bilo prašine. Ali u Donje Selo na svetoga Roka, to bi bila ona prašina od polja. Svi bi bili požutili." Tako kažu u Grohotama, a u Donjem Selu plesalo se „ljeti na Svilaju, u poje. Svilaja to je voda. Zimi u kućama. To vam je puno kuć: „Kacolova, ona namo najkranja. Onda ona gori šta zovemo Corbini, onda ovamo u Bročićevih, onda tamo u Brzinih." U Srednjem Selu se plesalo „u Lakanovoj kući pa u školi. Ples na piru. „Svi bi igrali s mladom; onima kojima bi odgovoralo iz svatova, može i neko ovako sa strane. Većinom je bogami, mladoženja. A možda i kumovi bi bili uzeli nju. Oni imaju ka prednost. Isto bi se u piru igralo kako se igra na bal. Rad bi zaigra ko je bi mladi sa spožom. A mi bi bili igrali čegod drugin." Mladenka nije morala plesati sa svakim, već samo s onim s kojim je htjela. O piru ples je bio besplatan. Štoviše, mladoženja ili netko od njegovih donijeli bi vina i častili sve prisutne.

Na Šolti bi plesali i mladi i stari. „Koji put bi bilo naročito za stare, jer stari bi manje plesali. Ali onda bi naredili ples samo za stare. Tako da mladi onda ne bi. Stari bi plesali p r ž u n e r u, š o t i ć, m a z u r k u. Većinom su plesali oni koji su neoženjeni. Onda bi rekli

- E, ovo je za stare.

Onda bi mladi ostali po strani, a samo stari bi igrali, Jer se stari ne bi bili toliko tiskali, bili su komodniji.

- A sad za stare jedno k o l o, jedan šotić.

Što se ni vajalo umorit, jer se šotićem ne moreš umorit. Pomalo se pleše. Najviše se umori š a l t i n. Sto puta me isturusalo. Za stare se dalo za vrime plesa najviše tri četiri plesa da plešu, uglavnom kolo".

„U Grohotama su bili dobri balarini: Ursić Fabijan. To je stariji čovik ali je dobro plesa. Pa Fabijan Bezić, Bezić Ante, Jozo Bezić, Cecić Ante. Svi su umrli. Nekog su zvali Balarin, ali se ja ne mogu sjetit. Od žena su bile: Bezić Ivančica i Ursić Margita. Ove dvije su starije, ali su još žive (1967. o.I.I.) Zatim Jovanina Bezić i Cecić Venir Marina. On je bio glavni." U Donjem Selu bili su „dobri balarini: Dobrošević Leon, Kalebić Blaž, Paladin Frane, Sinovčić Marin (umro). Od ženskih Kalebić Zorka, Kalebić Gabrijela". U Srednjem Selu „to sam van bila ja najprva (Tereza Mihovilović o.I.I.). Onda Tone Elezović rođena Mihovilović. Od muških

Pjero Mihovilović, Rado Mihovilović - to mu je brat. Onda moj muž Zvonko Mihovilović."

Što se tiče učenja plesa „to su sve bilo samouki. Onaj mladić koji bolje zna, on uči onog drugog. Oni (djeca o.I.I.) bi plesali u kantunu, ali im ne bi dali šušurat, to da viču, da galame. Nikud nismo ni hodile na zabave za učiti se. Mi smo sami po sebi znali. To nan se ni bilo potreba poč učiti. A bome se gledalo ono kad igraš po putu kad bi se bili vrtili kad bi bilo po blagdani. Pa vidiš ondar, o Krnevalu." To je podatak iz Grohota, a u Donjem Selu kažu: „Ko djeca jedna sa drugom bile bismo plesale. I u paši, i to znate kako!"

Zabrane i smetenje. „Morala se dobiti dozvola od žandara. Društvo koje ima održat plesove, prije nego počne, ono treba da traži dozvolu od općine i onda mu općina dozvoli ili ne; kad su one političke trzavice. Digod se gdje dogodilo da se u plesu mladost porička i potučje. Što je bio običaj u stara doba di su bile one petrolejke okolo zida - kada bi došlo do pobune, onda bi svijetce porazbivali i ostali u mraku. Onda je bio kaos."

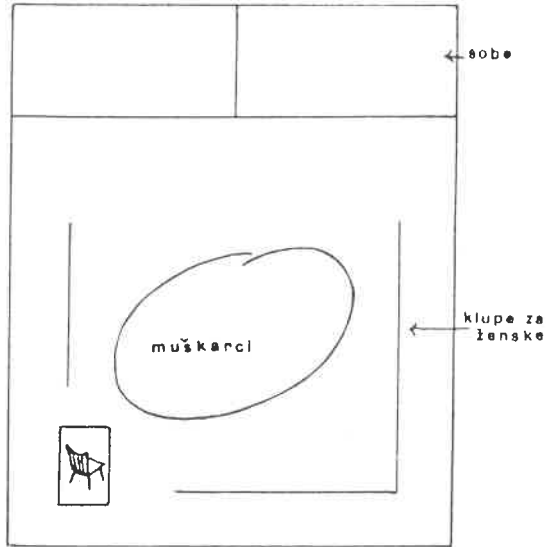
Evo što se na Šolti drži za lijepo, odnosno ružno plesanje: „Ono se vidi, vitko, lipo, ka na igli. Živo, spretno. A neko izgleda ka teretni auto. Pa bi bili oni šenjaduri svirali dugo vremena, namjerno za izmoriti ih. Kad se počne igrat odmah vidite. Najbolje plesačice one su uvijek u pogonu. (Dobar plesač pozna se) po držanju. Kad svira harmonika treba da čini gest za svaki ples onako kako je propisno. Oni koji zna za svaki ples kako treba igrat i okričat se, on je moga razumit koji igra boje, koja kupi noge". Dobar plesač se prepoznaje „kako te drži, je li te grubo tiščuva. Bili bi rekli onaj igra malo boje, onaj gore, ali bi svaki igra. Plesač se vidi po njegovom životu. Triba recimo da je justo, da ženske vrti. Ako igra šaltin da bude na jagli." Dobar balarin u noge se gleda, kako se vrti, kako mu ide ples. Dobri plesačice i plesači bili su na boljem glasu, uživali su određen ugled. Srednjeseljani su smatrali sebe najboljim plesačima. „U nas je bilo lipo, uvik bal šesno. Groćani svirat znali su boje, ali su uvik naši bili boji plesači".

Na plesnim zabavama vladao je određeni red. Djevojka bi uvijek išla na ples u pratnji bilo roditelja, bilo braće. Djevojka je morala plesati sa svakim. „Ako ona ne htela ga, ako igra s nekim drugim odma barufa, skandal." Kad završi ples mladić doprati djevojku do njenog mjesta. „A u Kaštelan ni tako, u Kaštelan se kad se svrši ples preko sale šeta. Onda te vodi pit limonade, naračade, ča bi te bilo voja. A to ni na Šolti 'vi običaj. E, onda kad smo došle u Kaštela mi smo se izigrale. Bile smo na plesu popodne i po večeri i do ponoća". Interesantna je priča jedne plesačice o prilikama na plesu: „U našega onog Bakuluna, kad smo mi igrali, kad san ja curon bila, pa da znate po četrdeset do pedeset pari... I dode k meni. Klanja mi se i znam da će vas uđrit ako ne ćete s njim plesati. I morate sidit. Jer ako nije

htila jedanput s njen plesat, onda i drugi put, pa čak i treći i stalno ide zvati je. I stvorila bi se odma komedija. Onda mora da izađe vanka."

Evo još nekih detalja. Onaj čija je bila kuća, obično je prodavao vino. Ponekad, dosta rijetko, prodavalo bi vino društvo koje je zakupilo kuću i organiziralo ples. „To je bila ka jedna š o c i j a. Šocija se zvalo društvo. Njih sedam osam mladića se udruži. I ovih sedam osam mladića drži red u plesu. Međutim poslije kad su se ustanovila društva Šolatanska sloga i Napredak, onda je bio predsjednik i odbornici."

Svirač odlučuje o redosljedju plesova. Osim članova „šocije" ostali bi muškarci plaćali ulaznicu. Danas plaćaju i ženske. Ponekad bi se održavale zabave u dvije sale istovremeno. Tada bi išli u jednu i u drugu. Svirač bi sjedio u uglu. Imao je postavljenu stolicu na stolu. Ženske bi bile smještene po klupama, a muškarci su stajali u sredini sale. Starije žene, koje su dopratile kćerke također su sjedile. Na zabavama nije se plaćala ulaznica već posebno svaki ples. Evo i detaljnijeg opisa plesne zabave iz Grohota: „Ajmo napraviti bal. Pitali bi kuću. Ko bi da kuću onda bi mu platili. A ni bilo puno, ako bi baš dali po desetak fjorini za kuću, petnaest nikad više. Ako su veli pokladi onda bi dali koji dinar de piu, a ako ne onda prema tome koliko bi bili uvatili, Š e n j a d u r a, a i njemu kome petnaest, kome dvdeset fjorini - kako su koje poklade. Kako bi se s kim mogli pogoditi. Bili bi rekli d r u š t v o (ime organizirane grupe mladića o.I.I.). Jedan od njih bi bi uvijek redar. Ča mu padne na pamet - šenjaduru to zvoni. A opet ako ne bi bili zadovoljni onda bi to društvo. bili bi rekli udaraj to, sviraj to. Malo su muški sidili, malo. Ne bi ga doša red sist. Bi bi ko digod i si, ali ni bilo za siditi. Bili bi pivali, preko sale vrtili se. Bilo bi okolo po zidu tri četiri sviće. Digod bili bi kupili onaj veliki petromaks pa bi bili užgali. Nego znate, kad ono puno igraš sve bi popadale iz zida." U Donjem Selu su grupicu koja organizira ples nazivali u p r a v a p l e s a. Ples se najvaljivao tako da bi harmonikaš prošao kroz selo i animirao omladinu. Djevojke su dolazile u grupicama. Nekoliko njih sastanu se kod jedne pa zatim zajedno pođu na ples. Promjenom i rasporedom plesova odlučivao bi svirač, ali može i neki momak zavikati npr.

- Sad ćemo p r ž u n e r u!

Dešavalo se, doduše rijetko, i to da svirač najavi jedan ples a momci iz šale drugi.

O instrumentalnoj pratnji plesa saznali smo u Grohotama slijedeće: „U staro doba guslilo se u l i r u. Čini mi se Ursić Vicko da je ima liru i da je on svira. Zvali su ga Laritakita. O karnevalu kad je bilo, on bi ono uze kad bilo guslit. Kad sam ja ima dvadeset (kazivač bi sada imao 90 godina o.I.I.) on će biti ima sedamdeset. Lira je u pokojnoga Inacija Pipula. Možda da mu i sad ima sin istu. Onda su bili harmonikaši, a poslije se već i pod muziku plesalo, onda isto saksofon. E to je od 1920. pa dalje, a prije 1920. nije se ni znalo za muziku. To je bila „Olinta“. Mi smo imali i tamburaški zbor osnovan 1919. Mi smo bili mlađi i mi smo kupili tambure. Međutim, oni stariji se ljutili na nas.“ U Grohotama tamburaši su bili Šimun i Frane Bezić, zatim Marin Gvozdenović Plakalo i Duje Cević.

Od svirača koji su svirali još poslije drugog svjetskog rata najpoznatiji je Tonko Burica. Već smo spomenuli orkestar Olinta. Taj orkestar imao je i svoju organizaciju, zastavu. Iz orkestra Olinta kasnije se odvojio manji sastav, grupa boljih svirača. Oni su se prozvali Fanfara. U Donjem Selu „bio je više tih šenjadura. Pavlin Frano je naše godište, rođen 1902. Od starijih je bio Kalebić Joze koji je umro već. Onda Sirotić Frane. On je isto 1892. Svirali su na h a r m o n i k e p l u n e r i c e, na botune. U staro vrijeme je bilo uz d i p l e, oni m i š č i ć. To stariji su pričali.“ U

Srednjem Selu „šenjadur“ je bi jedan barba Dragutin Mihić, pa Dragonir Klarić. Pa je u staro doba bi Šimun Klarić. Ja sam bila dite od deset godina kad je on svira. A ja iman sedamdeset i pet godina (1967. o.I.I.). U Gornjem Selu ne sponinju imena svirača tek njegovu funkciju. „On te uči šta činiš. Da ti znak da se okreneš.“

Malo se pjevalo uz ples. „To je jedino Burica Tonko kao šenjadr, on je moga da svira i pjeva. Ne bi piva uz p r ž u n e r u nego uz p o l k u najviše. Uz k o l o, i v a l c e r isto kad bi svira, i š o t i ć. On bi igra.

- Dva i dva su tri
Daj mi se dušo poljubiti.“

„to bi bilo pivanje pisama. Bilo bi narodnih i svašta. Naročito pokle frma ples bio bi običaj pa da bi momci zapivali. I onda kad harmonika zaszvira prekinulo bi.“ Bili bi pivali.

- Žuta kosa odgojena
s njom si glavu obavila.
Tamne žice prigizdave
da bi dragu vjerna bila.“

U Srednjem Selu bi pjevali uz šotić:

- Jedan, dva,
dva su tri
daj mi se mala poljubiti.

Uz mazurku se pjevajući na melodiju „la donna e mobile“ izvodilo

- Kad sam bila ja
curica malena
guske sam pasla
trava je rasla.

Iako na Šolti nije zapisano kolo, O. Delorko u svojoj zbirci pjesama donosi niz takvih stihova koji govore o kolu ili se iz njih može zaključiti da su se pjevale u kolu. Evo nekoliko primjera:

- Svaka sidi pokraj svoga dvora
a sestrice pokraj svoga brajana
najljepša je pokraj kola stala itd...²²⁰ ili
- nit je čuti da svire sviraju
nit je čuti da puške araju
nit divojke, da kolo igraju itd...²²¹

O. Delorko zapisuje i pjesmu čiji se tekst pjeva u slavonskom kolu Č i r e.
Evo stihova:

- Kad te vidim na prozoru,
poznat ću te po govoru,
kad te vidim na ulici
poznat ću te po suknjici.
Kad te vidim u crikvici
poznat ću te po krunici,
kad te vidim nasredi poja
došla me je ljubiti voja...²²²

U Delorkovoj zbirci nalazi se i varijanta poznate kolske pjesme o tri sestrice koja je inače poznata u Posavini i Baniji:

- Kod Morače hladne vode
tri divojke kolo vode
kolo vode i govore
što bi koja najvolila itd...²²³

Sličan je slučaj i s pjesmom:

- Majka Mari žute kose plela
u petero i u devetero
ol me pleteš da u kolo idem itd...²²⁴

Evo i varijante pjesme što se inače pjeva u slavonskom kolu „Ej grišće plandovišće” a donosimo ga u knjizi o slavonskim plesovima.²²⁵

- Posili se babetina
u kolo se uvalila
grebenom se očesala
a u kolu mlado momče²²⁶

ili

- Igrale se stare babe
u nedilju pri poklade itd²²⁷

I u još nekim Delorkovim zapisima šoltanskih pjesama govori se o plesu ili kolu.²²⁸

Na Šolti nisu pronađeni podaci o praznovjericama vezanim uz ples.

Neposredno poslije rata izvodila su se i partizanska kola no nisu se dugo zadržala pa ih se kazivači dobro niti ne sjećaju. „Nešto kao Igraj kolo naokolo. Nisu dugo, dvi, tri godine, te većinom kad je bila vojska.” (Grohote) „To je bilo najviše na gornjem putu, na otvoreno, jer u kućama je malo... jer se tu uvati po dvaest, trideset.” (Donje Selo)

Niti za jedan šoltanski ples ne bismo mogli utvrditi veću starost od konca prošlog stoljeća. Nazivi gotovo svih plesova već su ranije objašnjeni pri analizi određenih područja. Na Šolti se javljaju dva nova naziva. Jedan je

pržunera, a može se izvesti od riječi pržun tj. zatvor. Drugi je naziv špašo ili spaso. Njega bismo mogli izvesti iz talijanskog ili spasso tj. zabava, ali sam način plesanja tj. šetanja uokolo navodi na drugo rješenje tj. da je korjen tog naziva u riječi passo tj. korak. I sami kazivači tako misle. „Špašo se zvalo sigurno radi toga misleći da je to ka jedna šetnja.“ Da kazivači poistovjećuju špašo s passo govori i ovaj primjer. „I to smo mi igrali, kvatro spašo. Kvatro spaši-četiri puta.“ Obično se radi o plesu kvatropas odnosno četiri paša.

Evo i ostalih podataka tj. onih koje nismo uspjeli obuhvatiti ni jednom od obrađenih tema. U Grohotama kažu da je valcer donio u njihovo mjesto Bezić Luka. „Kad je ovdje Bezić Luka, znate doktor, bio kao student, on je u gradu živio. Studirao je i učio u Splitu, a poslije u Ljubljani. I kao student bi doša i onda, naravski, bi skupi nas školske drugove i on nas uči. Kad smo se naučili onda smo uveli valcer ovde i fokstrot i vanstep.“

Polku su zvali kolo po mišljenju Grohoćana „jer se nigda ni išlo da će priko sale nego, recimo, pleše ih dvadeset, sve jedan za drugim, tako da je sredina bila uvijek ista. I na sredini, od one šocije, jedan bi sta. Slučajno da ne bi jedan upa unutra, da se ne bi poča svadat. On bi uvijek vika.

- Šilencija, šilencija!

Neko bi se vrti sam za sebe na lijevu stranu umjesto na desnu. To se zvalo naopako“.

Plesovi nisu dolazili samo iz Splita. „Moja žena Tonka ona je bila najbolja plesačica. Ona je ono što se u Braču igralo ona je znala sve. Mene je ona naučila.“

Na ples u druga sela rijetko se išlo. Šoltani o sebi kažu da plešu „baš sa guštom. Bili bi kagod rekli;

- Ovo je najbolja balarina!

- Ovaj je najbolje igranju!

Za ples bi se oblačila najsvečnija odjeća. „Ne svagdanja roba. Uvijek ono što nosiš od sveca. Na glavu, najviše gologlave - jedan cvit, ako te bilo voja. Pa probadaču. Ako ćeš na bal onda bi sa tin išla na bal.“ Pojedina sela nisu imala najbolje mišljenje o načinu plesanja svojih susjeda.

Evo i popisa najvažnijih kazivača. To su: Jovana Bezić rod. Bezić stara oko 80 god. (1967. o.I.I.) Grohote; Vicko Bezić rod. 1907. Grohote; Ivan Brodarić rod. 1896. Grohote; Terezija Brodarić rod. Burica 1897. Grohote; Napoleon Burica rod. 1896. Grohote; Tonko Burica rod.- 1899. Grohote; Cvita Jakovčević rod. Petrić 1896. Gornje Selo; Zorka Jakovčević rod. Jakovčević 1913; Gornje Selo; Antica Kalebić rod. Radić 1902. Donje Selo - Zvonko Kalebić rod. 1903. Donje Selo; Andela Mateljan rod. Ozretić 1909. Grohote; Marin Mateljan rod. 1900. Grohote; Tereza Mihovilović

rođ. Mihovilović 1898. Srednje Selo; Tomažina Parunov rođ. Mihovilović 1892. Srednje Selo.

OPIS POJEDINIH PLESOVA

Šoltanske plesove moći ćemo opisati samo riječima jer niti jedan nije cjelovito zapisan. Kod **p r ž u n a r e** i plesa **s p a š o** pokušat ćemo rekonstruirati sve tri figure svakog od tih plesova, a na temelju fragmentarnih podataka koje je kolegica Orepić- Rajković dobila u raznim selima. Najprije donosimo sva kazivanja o tim plesovima, a rekonstrukciju iza toga. Poslije će biti riječi i o ostalim plesovima.

a) **PRŽUNERA**

Kad bi se zaželjeli pržuneru, recimo, to bi se igralo itekako, pa svi gledaju, a njih osam igra. Samo osam igra - četiri para. a bi to naročito naglasili i naredili.

- Sada nam sviraj pržuneru!

Jer ona bi trajala, znate, i po pol sata vremena. E, to bi dugo trajalo. I kako. I to za svu salu koliko je dugo. Pak onda ono se uhvatu za prst, pa obadva gredu ovako ko igla, skakanjem u zrak. Po tempu je ima korak, po svirali. Jer, recimo, šenjatur što bi svira to bi i plesali. Jedni na jedan kraj sale, drugi na drugi kraj sale, pa onda jedno prema drugome. Gredu dosta vremena jedni prema drugome pa se uvatu, zaplešu, pa se puste, pa opet. Za pržuneru je posebna melodija. Kad je za polku, onda je melodija za polku, a kad je ono drugo onda je druga melodija. Odma izigravaju jedna po jedan. Nakon što odaberu partnerice stanu u dva reda muškarci nasuprot ženama. Tada izigravaju partnerice. Izigravanje prati određena melodija na harmonici. Nakon izigravanja zasnira polka koju otplešu po krugu. Neko se brže vrti, neko sporije. I kako kome paše." „Pržunera znate kako se igrala: vaja se dignut četiri muška a četiri ženske. Onda stajemo tamo na jednu bandu muški, a na jednu bandu ženske i onda ovako plešemo jedan kontra drugome dokle svira mužika. Kod ferma svirat mužika, a drugi ton onda se ćapamo, onda igramo ujokolo. Pa onda ovako uvatimo se za ruku pa onda preko sale i onda galop, pa se mi vrtimo. E bile bi se izigrale. Kad sedeš onda se dode drugi izigrat, pa onda igraš sa drugim i ope dode drugi. Kako je koga voja se vrtit, jerbo velika sala ako je, a ako je manja onda ne znaš kako ćeš se vrtit. A bilo bi nas se diglo po desetak. Moglo je biti šest pari." „Pržunera je tako jedan krasni ples sličan **k v a d r i l j i**. Uvatu se parovi, deset pari, pa se vrti polkon. Onda se izredaju muškarci na jednu stranu ženske na drugu. I onda se tipkon jedan kontra drugomu, podboču se i plešu

i tako se minjadu od vrha do zadnjeg. Svaki svojom i onda sam pleše u jokolo svih i onda stane zadnji. Onda počne drugi. I onda se uvatu za prste i onda niza svu salu. Svi se obredu. Kad se svi obredu, jope nastave polka i onda se svrši. Kvadrilja je sličan pržuneri. U pržuneri ona neće š njim, s muškarcem se uvatit. Uvate se ovako za prste i gori i doli. Ono sa tipkom projde i onda ono kad ga je fermalo, onda on ferma da će je uvatiti, a ona ide kod drugoga i čapa ga i s njim se vrti". „Pržunera počne isto sa polkom. Onda muški na jednu stranu a na drugu ženske. Dvanaes, četnaest. Kako bi se u sali izabrali. Ko voli taj ples taj ide. Onda počne prvi par. Onda mu svirač svira sa onom tipkom skakanja. Oni se uvatu za ruku, ovako za prste i onda nuza svu salu i gori i doli. I onda kad su to svršili, onda ide momak na jedan kraj, a cura na drugi. Onda jedan drugome isto sa onom tipkom tan-ta-ra, tan-ta-ra, i tako dojdemo jedna blizu drugoga pa nase. Kad ja vidim da su to oni odigrali, onda je polku. Kad je on (netko sa strane o.I.I.) vidi da ja sviran polku, a on mu je ugrabi, ako mu je draga. Onda se zavrte polkon. A onda drugi par isto tako izvedu iste figure. To puno traje. Svaki muškarac sve ženske mora izmunit." (Grohote).

„On, šenjatur, počne isto ko i kolo, onda kad se ide polako. Onda se puštimo, čapamo za ruke, a on polako i kako mi idemo, tako on polako svira. Svi idu u redu okolo. Uglavnom bi išli ulijevo. Sad koji put bi išli i obrnuto, a neki put i udesno. Bi hodali, a onda počne žešće. Onda opet kolo krene. Igramo ono, ovako poskačemo. Kako ko zna. Onda se puštimo, pa opet. To više puta traje, kolo pa pržunera. Najprije smo se okrenuli u kolo (polku o.I.I.) dva tri put. Onda se puštimo i čapamo za ruke i onda šetamo. Šetnja je jedna baza a kolo druga. Onda bi stali muški na jednu stranu a ženske na drugu. Ima parova, recimo šest muških tamo i šest ženskih ovamo. I idu jedan prema drugome." (Donje Selo)

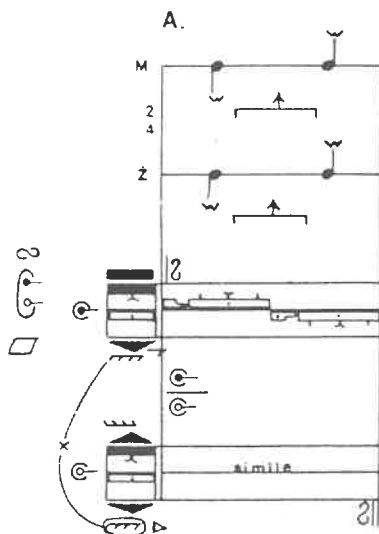
Onamo bi stala ženska, onda ovako bi se podbočili. Onda bi muški prošavamo, a ženska tamo. Onda jopet ženska vamo, muški tamo. Onda bi on, Marin, iša na drugu stranu pa bi prema meni. Onda bi ja opet na drugu stranu pa bi prema Marinu. Onda bi se čapali, onda naokolo. Bokun bi se zaigralo kolo. Onda jopet se razidu." (Srednje Selo)

„U pržuneri se igra kolo. Igra se četiri ili šest pari, ali nikad nije bilo manje od dvanaest plesača. Prvo se igra potka (polka o.I.I.). Onda se razdili; dvanaest cur tamo, dvanaest momak ovamo. Prvi muški do jednu žensku izigra - uz salu, niz salu. Onda jedni prema drugima naprijed i natrag. Znali bi prevariti pa se uhvatiti za drugim. Onda se opet uhvate za potku. Završetak pržunere je kolo. Pržunera je bil lipa igra ali trudna". (Gornje Selo.) „Pržunjera, to je treskavica ka šaltin. Stalo bi petnaest cur

tamo a vamo petnaest momak. I onda jedan kontra drugom. Prije se poklone dvaputa, tri."

Toliko o komentarima iz pojedinih sela. Slijedi rekonstrukcija po kojoj bi se ples odvijao u tri dijela.

Dio A. - šetnja. Parovi se hvataju ispod ruke i šecu po krugu u smjeru obrnutom od hoda kazaljke na satu. Plesačica se nalazi s desne strane plesača.

Dio A. sastoji se od neodređenog broja dvočetvrtinskih taktova a svaki takt sadrži po dvije četvrtinke.

I takt

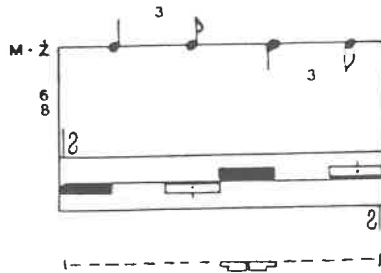
Četvrtinka: Korak lijevom nogom naprijed. Odmah se peta odigne, ponovno spusti, opet podigne. Tijelo učini dva vertikalna titraja.

Četvrtinka: Korak desnom nogom naprijed. Odmah se peta odigne, ponovno spusti i opet odigne. Tijelo učini dva vertikalna titraja.

Svi taktovi koji slijede jednaki su prvom taktu.

Dio B. zapravo je obična polka ili kolo kako je Šoltani nazivaju. Ona se izvodi po krugu, i nećemo je posebno opisivati.

Dio C. ples je jednog reda žena nasuprot reda muškaraca. Plesači su podbočeni obim rukama. Pošto je utvrđen samo plesni korak, kojeg ćemo sada opisati prema prostornoj shemi plesa može se zaključiti da se izvodi nešto slično kao kod hvarske treštine.

Četvrtinka: Desnom nogom korak uz poklek.

Osminka: Poskok prednjim dijelom stopala iste noge.

Četvrtinka: Lijevom nogom korak uz poklek.

Osminka: Poskok prednjim dijelom stopala iste noge. Smjer kretanja je naprijed ili natrag.

b) SPAŠO

„To je bilo u paru. Svira bi isto na onu polku, pa bi se neko vrime vrtili, a neko vrime bi se uzeli pod ruku pa bi samo išli šetajući. Šeta pod ruku uokolo par za parom. Spašo se zvalo sigurno radi toga misleći da je to ka jedna šetnja.“ „Šetat se onako, čapat se za ruke i onda malo ovako šetat. Onda isto opet bokun svira, onda ovako igraš, pomalo greš, ovako ono pomalo kako on svira tako ti plešeš. Malo to traje, a kad je polka, kad je kolo, onda je to puno doba za ples. To bi bila po po ure trajala. Nima više nikoga ko to igra, samo jedan stari goreka, ač je od mene dvi godine stariji.“ „Pa spašo je bio lipo. To van isto počne sa polkom i malo polka svira - prestane. Kad je prestla polka onda se uvati muškarac za ruku sa curom i šeta. Samo se hoda. Onda to traje malo vrime. Onda je jopet kao šaltin, ono stresavica. E onda kad svrši to, onda se uvati jopet i svira polku. Spašo to je starinski ples koji san ja poprini od starijih. Bio bi jedan zavika.

- Sad će biti spašo!

To je vrlo lipi ples. Kad prestane sviranje onoga za hodanje onda nastane polka, onda se vrtu." (Grohote)

"S p a š bi počeo isto sa kolom (polkom o.I.I.). Igra se kolo a onda se uvatu za ruku i onda šetamo. Udesno zapravo. Muškarac izvana. Jer ne možete stalno ić ovako, nego bismo malo ka odmarali, a onda poslije nastavili. Onda se ćapamo u kolo i onda se tim završi." (Donje Selo)

Spašo i opet možemo podijeliti na tri dijela.

U dijelu A. parovi običnim korakom šeuću oko po plesnoj sali.

Dio B. sastoji se u poskakivanju istim smjerom i uz isto držanje. Plesaćica drži plesaća ispod ruke.

Ples se sastoji od neodređenog broja dvočetvrtinskih taktova, a svaki sadrži po četiri osminke. Po dva takta neprestano se ponavljaju.

I takt

- Osminka Korak lijevom nogom naprijed.
- Osminka: Poskok desnom nogom naprijed.
- Osminka: Poskok lijevom nogom naprijed.
- Osminka: Poskok lijevom nogom u mjestu.

II takt

- Osminka Korak desnom nogom naprijed.
- Osminka Poskok lijevom nogom naprijed.
- Osminka Poskok desnom nogom naprijed.

Osminka Poskok desnom nogom u mjestu.

Svi neparni taktovi koji slijede jednaki su prvom taktu, a svi parni drugom.

Dio C. obična je polka koja se pleše oko po sali.

d) KVADRILJA

„Isto kao pržunera samo ča se varamo. Onda ja prevarin tebe pa onda te ugrabi drugi. Pa onda isto igramo malo, pa opeta jedna kontra drugome, pa se vrtimo, pa opet, po šest, po desetak. Jedni prema drugima. Onda sve igraš jedan prema drugome. Ako ne, onda se okrećeš ako ti ni za stat." Kvadrilja je jedna vrlo lijepa igra. To je slično pržuneri na drugi način. Uvate se parovi sa polkon i igraju malo. Onda stanu. Onda izredaju se na jednu stranu muškarci na drugu ženske. I onda se uvatu ovako za ruku, za prste, i tako stoju. I onda jedan počne ić sa jendog ili s drugog kraja i polkon se vrti doli ispod njihovih ruku. I kad to sve obiđe stade. Onda drugi i tako. Prvi ide kroz njih pa stane zadnji, pa onda svi dok opet dođe red na njega. I kad dođe red na njega onda opet polka. Onda polka malo svira, prestane. Onda je jedan kontra drugome. Slično pržuneri. Sve je isto (korak o.Z.O.), samo figure druge. Onamo su samo jedan prema drugome, a ovamo su morali ruke držat i doli prolazit s vrćenjem plesa. Ali je prije bilo nekih figuri kako bi išli dva koraka jedan prema drugima i dva koraka nazad. To je vrlo stari ples. Kad san je bi dječak, to san na plesu gleda i potle san svira". „Onda igraju: voli ga, ne voli ga, jedni prema drugome. Dok se vidi, dok se spoje. Onda kad se spoje parovi onda se nastavi opet svaki svojom. Jer to samo ka jedna težnja bude. Oni kaže

- Ja ću ovu!

- Ja ću onu!

To se ovako vata pod ruke, šoto braco. Idu po krugu, po krugu, Udesno ovako. Kad se nade par onda se šeta. Onda dođu na sredinu. Onda oni plešu jedan između drugoga. Onda se ginga. Malo skaču na šaltin". (Grohote)

e) PODCVIT

„Nešto slično ka i katrida (ples sa stolicom o.I.I.). Jedan par uzme cvit. Isto se počne s polkom. I onda ga daje kome hoće. I onda prestanu. Stanu svi u red. Onda muški nosi drugoj ženskoj, a ženska nosi drugom muškom. Tako da dvojica se mijenjaju. Muzika ima oni tempo. Onda uputi poiku. On je uključuje kad je da cvit. Dok je ona primila cvit, on već onamo okrene.

Svi stoju u krugu i onda ona koja ima cvit ne nosi ga odma, nego ona čini sama krug i šeta ili pleskuca." „Pleše se koliko se pari digne, samo jedan najavi

- Podcvit!

Isto sa polkon počne se i onda neko malo vrime prestane se. Onda svak ide na stranu, a ostane jedan sa djevojkom koja ima cvit. Jedna ima samo cvit u ruci. Onda ona šeta ujokolo sa ovim muškarcem i gleda kome će. Ne smi njemu dat nego jednoga izabere iz sve mase. I kad ona kaže da će darovati cvit drugome, a on joj se nakloni i ide seda. Onda ona dođe kraj momka i da mu cvit. Prva je djevojka a onda momak. Njemu ostavi cvijet, a onda on bira žensku koju oće. To traje dosta dugo, dok se svi ne izmine. A to bi se većinom taj ples kad se već umori." (Grohote)

*PRENESENO IZ ČAKAVSKE RIČI Br. 1.
Split, 1993. god.*

*Nevenka Bezić Božanić
Split*

PRAVILNIK BRATOVŠTINE SV. STJEPANA U GROHOTAMA IZ 1679. GODINE

UDK 800.87:801.82:808.62

Rad primljen za tisak 31. ožujka 1993.

Čakavska rič, Split, 1993. br. 1.

Već u dalmatinskim srednjovjekovnim komunama narod se okupljao u bratovštinama, koje su se osnivale uz pojedine crkve sa svecom zaštitnikom. Takvo udruživanje imalo je veliko značenje za svoje članove, jer su upravo oni preko bratovština sudjelovali u društvenim i političkim zbivanjima u sredinama u kojima su živjeli. Osim toga bratovštine su bratinima davale određenu sigurnost, te razvijale među bratimima duh zajedništva i druženja, jer su bratimi bili obvezni jedni druge pomagati u nevolji. Prema pismenim pravilima pojedinih bratovština bratimi su bili dužni plaćati upisninu i članarinu, a bratovština je imala i prihode od kuća, zemljišta ili dijela ljetine, koju su pojedini bratimi oporučno ostavljali da bi se nakon smrti molilo za njihovu dušu i davale mise na dane, koje je odredio oporučitelj. Bratovštinom je upravljao župan, gastaldi, prokurator i suci, svi birani na godinu dana na skupštini tajnim glasanjem svih bratima, a bili su obvezni brinuti se o imovini bratovštine, sve prihode i izdatke zapisivati u računsku knjigu i na godišnjoj skupštini predati obračun.

Kada je osnovana prva bratovština na otoku Šolti, nije dosada poznato iz arhivskih izvora, a najstarija matrikula bratovštine sv. Stjepana u Grohotama sačuvana je iz 1561.¹ godine. Bratovština sv. Stjepana, prema vizitaciji biskupa Mihovila Pruilija iz 1603. godine, ima matrikulu i posjeduju dva vinograda, a spominje i bratovštinu Tijela Isusova, kojoj je pripadao novi, još neblagoslovljeni oltar sv. Fabjana i Sebastijana.²

¹ Ž. Bezić: Povijest crkve na otoku Šolti. Monografija, Zagreb 1990, str. 32.

² Visitavit altare sub inoucatione Sanctorum Martirum Fabiani et Sebastiani nouiter conbrachum a Conffratribus Corporis Christi guod non est consercratum... 1603. Visitatio apostolica Spalatens. (Prijepis u Nadbiskupskom arhivu u Splitu.)

Do 1679. godine u Grohotama je postojalo pet bratovština,³ koje su zapisane u matrikuli nove bratovštine sv. Stjepana. Naime, 23. srpnja 1679. godine sastali su se bratimi svih pet bratovština i odlučili, budući da spomenute bratovštine nisu djelovale kako bi trebalo, da osnuju samo jednu novu bratovštinu. Tako su se udružili i taj dan potvrdili novi pravilnik i prihvatili ime sv. Stjepana, zaštitnika župske crkve u Grohotama. Pravilnik nove bratovštine imao je trideset i tri kapitula - poglavlja kojima su određena prava i dužnosti bratima, te njihove obveze prema zajednici i crkvi. Član bratovštine mogao je postati samo častan čovjek, a ako se ogriješio o pravila, morao je napustiti bratovštinu. Mladi bratimi morali su poštivati starije, pomagati im u bolesti, udovicama bratima s nejakom djecom pomoći u poljskim radovima, brinuti se o bolesnima, i ako je potrebno posijati ili pokupiti ljetinu.⁴

Svake godine tajnim glasovanjem birao se župan, a župan je imao pravo sebi izabrati one, koji će mu pomagati u upravljanju. To su gastald i porkuratori, koji su bili zaduženi za pojedine poslove. Župan je bio dužan zapisivati cijelu godinu sve prihode i rashode pa na kraju godine podnijeti na skupštini račune. Bratimi su bili dužni obrađivati zemlju u vlasništvu bratovštine i skupiti ljetinu, za razne prekršaje zabilježene su u pravilniku kazne u novcu ili vosku, a kazna se plaćala zbog neopravdanog prisustva u procesijama, misama i sprovodima. Jednom godišnje bratimi su se okupljali na zajedničkom objedu za koji se moglo kupiti mesa, riže i ako je još što potrebno, ali se ne smije zadužiti kao što se to, čini se, prije događalo, jer upravo tome govori devetnaesti kapitul. Vjerojatno je to bila siromašna bratovština s malo prihoda i manjih brojem bratima, jer su Grohote bile malo naselje koje je 1603. godine imalo, prema Priulievoj vizitaciji, tek oko tristošestdeset i dva stanovnika.⁵

Posebno se pravilnikom određene obveze u slučaju smrti bratima ili kojega od članova obitelji. U smrtnom času ukućani su dužni odmah obavijestiti župana, a on je s još četiri bratima dužan biti uz umirućega. Na sprovodu moraju biti nazočni svi bratimi s gorućim svijećama, akoli koji od bratima ne prisustvuje tom činu bez opravdanja, mora platiti kaznu. Bratimi su imali zajedničke grobnice s kamenim pločama u ckrvi, koje su nastale pri gradnji nove crkve.

³ Nabrojene bratovštine su: sv. Stjepan koja je najstarija i nosi ime zaštitnika župske crkve, zatim sv. Sebastijana, jedna nepoznatog imena, jer je stranica oštećena, i sv. Mihovila u polju.

⁴ Zahvaljujem Dominiku Beziću, koji mi je ustupio matrikulu na obradu.

⁵ M. Andreis: Stanovništvo otoka Šolte. Monografija, str. 129.

Osim toga župan je dužan brinuti se o oltarima u crkvi tako da ih opskrbljuje uljem i voskom, da ih ukrasi za blagdane, te da se brine o misnoj odjeći i oltarnim pokrivačima.

Sačuvana matrikula bratovštine sv. Stjepana iz 1679. godine pisana je na hrvatskom jeziku ikavicom i talijanskim pravopisom, pa se slova čitaju: c = č, ch = ć, c = g, g = j, gl = lj, gn = nj, ss = š, x = ž. Sveščić (veličina 220x147 mm) s ispisanim pravilima ukoričen je u kartonske korice obložene tankom kozjom kožom bez ukrasa, stranice nisu obilježene brojevima, a slova su crna. Matrikula je na rubovima oštećena, tako da su na nekim mjestima slova nestala. Na prvoj stranici je akvarel koji prikazuje sv. Stjepana kao mladića, što odgovara ikonografski, jer je taj mučenik ubijen mlad. Odjeven je u dakonsku dalmatiku, u pregibu lijeve ruke nosi palmu, a u desnoj drži kamenje kojim je kamenovan. Akvarel je slikan crvenkastosmeđim bojama s crnim porubima, a stabalce zeleno. Više matrikula po dalmatinskim mjestima i gradovima imale su slične zaštitnike bratovštine, simbola ili nekih prikaza (sv. Sakrament, Križ, čistilište i sl.), što su možda radili domaći ljudi vješti kistu, sani pisari matrikula, ili neki malo poznati putujući slikari, kakvih je u to vrijeme bilo po svim krajevima. Ipak bi trebalo jednom okupiti sve te sličice i pokušati ih analizom čak i povezati, jer i one imaju svoje mjesto u povijesti kulture na ovim prostorima.

Pravila ove bratovštine prvi put su potvrđene od splitskog nadbiskupa Ivana Krstitelja Laghia 1722. godine, pa ponovno 1752. godine sve do 1800, prema tome kako su na otok dolazili vizitatori.

Godine 1845. u istom sveščiću zapisana su pravila bratovštine sv. Sakramenta u šest kapitula, također na hrvatskom jeziku ikavicom i talijanskim pravopisom. Ovih nekoliko pravila su dopuna nekoj većoj matrikula,⁶ jer se u trećem članu spominje član deveti matrikule, koja je očito donosila opširnija pravila. Tih šest novih kapitula prihvaćeno je na dan sv. Josipa 19. ožujka spomenute godine na skupštini u bratimskoj kući, potvrdio ih je župnik don Mihovil Vušković i crkvinari (fabricieri) Damjan Mladinov, Barnaba Bezić, Ivan Markoč, Marin Pećor i Fabijan Burić.

Pravila obvezuju bratime da svake godine dadu bratovštini pol kace masta, da sudjeluju u procesijama na crkvenim svečanostima, misama za blagdane i ispraćuju unrlug bratima ili kojega od članova njegove obitelji. Jednako tako bratovština je dužna nakon smrti svojeg člana dati šest misa, tri pjevane i tri tihe (čitane). Na prvoj misi neposredno prije ukopa treba na glavnom oltaru gorjeti šest svijeća, uz odar posred crkve četiri, koje će se

⁶ Ta matrikula je zasada nepoznata.

upaliti za vrijeme molitve odrješenja, dok svaki bratim za vrijeme mise mora imati u ruci goruću svijeću. Akoli se koji bratim ne odazove, a nema valjana razloga, mora platiti kaznu određenu pravilima bratovštine. Bratimi su oslobođeni ovih obveza jedino u slučaju bolesti, ako se nalaze izvan otoka, ili u slučaju epidemije, koje su u tim vremenima često harale Dalmacijom.⁶

Na kraju ovih pravila dopisan je dvanaesti član iz matrikule Gornjeg Sela, koji određuje kaznu za onog bratima koji bi uvrijedio drugog bratima, a najveća kazna bila je isključenje iz bratovštine.⁷

Bratovština je odigrala veliku ulogu u prošlosti na ovim našim prostorima, pa i na otoku Šolti.⁸ U teškim uvjetima življenja bratovština je pružala čovjeku određenu sigurnost, davala duhovnu snagu da ustraje, a zajednička druženja ponekad zadovoljstvo i opuštanje. Stoga nije ni čudno da je svako najmanje mjesto ili naselje imalo svoju bratovštinu pa čak i više njih, koje su okupljale muškarce, ali i žene. Bratovština je bila značajan čimilac u prošlosti Dalmacije, pa stoga istraživanje bratovština doprinosi poznavanju vjerskog i svjetovnog života stoljećima. Proučavanje bratovština otkriva upravo onaj dio povijesti koji je dosada bio najmanje poznat, a to je svakodnevni život čovjeka, neminovno i čvrsto vezan s općim i povijesnim zbivanjima.

Na 23 Luya 1679.⁹

Budi očito Narodu naslidencehiemu od ouoga urimena ouo çaye zdol pissano, a to yest Nahodechise u ouomu Selu od Grohot na Suletu pet Skul Bratimou, koye Skule yessu stale nikolika godisccha neçinechi niyednoga napridka, ni prosuitglienya Çriqui suetoga Stipana ni Oltarom koyse nahode u istoy Çriqui nazuanim ouih Suetaç, na koyh imena ... sastauili reçeni

⁷ Na otoku Šolti spominju se sljedeće bratovštine: u Gornjem Selu sv. Ivana Krstitelja, u Srednjem Selu Bl. Djevice Marija, u Donjem Selu sv. Martina i sv. Kate, te u Maslinici sv. Nikole.

⁸ Z. Rajković: Običaji otoka Šolte između dva rata. Monografija, str. 208. - A. Blagaić, Ć. Kalebić, I. Rubić: Narodni običaji Šoltana. Isto, str. 216.

⁹ Hrvatski tekst matrikule sličan je onima sačuvanim na hrvatskom jeziku u Splitu i Trogiru s nekim inačicama prilagođenim pojedinim bratovštinama. To zacijelo određuje broj bratima, ekonomske prilike i sredina u kojoj su se bratovštine osnivale. C. Fisković: Dva pravilnika trogirskih bratovština na hrvatskom jeziku. Čakavska rič, br. 1, Split 1971. str. 99-122. - Isti: Dva pravilnika splitskih bratovština na hrvatskom jeziku. Isto, br. 2. str. 117-147. - N. Bezić Božanić: Četiri pravilnika bratovština iz splitskog Velog varoša. Isto, br. 1-2, Split 1984, str. 105-134.

Bratimi. Parui od Oltara Suetoga Stipana, na kogiye ime sazidana Criqua. Drugi Bratimi S. Sebaschina. Trechi Bratimi...¹⁰ Cetuarti Bratimi Blaxene Gospe od Carmena koyu Oltari u recenoy Criqui. Peti bratimi aliti Skula od S. Mihouila Crique koya ye u Pogliu.¹¹ Oue sue Skule aliti Bratime u mi)losti suemoguchiga Gospodina Boga od koga izhode suaka dobra nadahnuti Duhom Suetim, koy prosuitgliuye sarca, i obrachia na dobro uimim Karcshianom, i skupglia pamet, i uogle u gliubiu suoyu. Skupisese sui yedino u recenu Criquu S. Stipana, da bude od suih Skul, aliti Bratimih yedna sama Skula alili Bratimi, uciniusi meusobom skladno, i yedino nikoliko Kapitulih iznoua, osuin starih, koye Kapitulie sui potuardise, i na S. Euangelge stauise i prisegose, dachie u uike darsati, i oblusiti, za neka budde sue na slauu Gospodina Boga, ... tglienye Crique S. Stipana, i oltarih ki seu gnoy nahode, cagodir imayu ouoga urimena i ca budde dosiasnoga. Zato paruo suih stuarih priporucuyemo sadasgnim, i dosacnim Bratimi... Boxy, i gliubau iskargnega, dui stuari toliko potribite za spaseniy Duse, napridak oue skule i obsluxenye Kapitlih koy nasliduyu. Molimo suu Brachiu u Isukarstu, da buduchi suoy Bratinischini dopuschino od S. Oci Pape Vrbana osmoga napuno proschienye od suih grihou ispoudiusise i Komunikausise na dan nasega Confiluna S. Stipana, da takou Tesor suoyom nepomyom ne izgube. Od uise, da kada cuiu breknuti na Sakrament, suisse skupe u Criquu za sdrusiti ono sueto Tilo, stose ima poniti Nemochniku za dostignuti sto dan proschienya. A ki nosse suichie usgine duisto. I suarhu ouoga suega sgora receni Papa Vrbana... puschia Bratimon sesdeset dan proschienya koye ouo sueto dilo buddu ciniti receni Papa Vrbana.. puschia Bratimon sesdeset dan proschienya koye ouo sueto dilo buddu ciniti

Kapitul 1.

Narediuyemo, i odlucuyemo sua Brachia yedinoda akobisse nasa koy od nase Brachie kibi bestima Boga, B.D. Mariu, alli Suetih, i totise namiri drughi Bratim, daga ima posuistiti, i na parui skup pouiditi suoy Brachi takouo gnegouo sagraisenye, za neka budde ossudyen od Starisi i nase Skule s onom pokorom, kakou budde grih, uise, i magne po razalogu od sagraisenya, nimaiuchi pomye od Clouika, nego od Boga. Akolibi nehtio pouiditi oni Bratim ... cuo, terbi Brachia dosli upoznagne po drugonmu da sude mucenigh L 1:4 toga Brata ki nebi htio pouiditi.

¹⁰ Točkice označuju oštećeni papir, pa je nemoguće pročitati tekst.

¹¹ N. Bezić Božanić: Srednjovjekovna crkva sv. Mihovila na Šolti. Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji 13, Split 1961, str. 85- 95. - Ista: Spomenici otoka Šolte od XIII. do XVII. stoljeća, Monografija, str. 68-72.

Kapitul 2.

Narediuyemo i odlučuyemo recena Brachia, da akobi Brat Brata obsoua i rekamu kakove psosti nedostoyne, da na paruomu Skupu budese ta stvar izuiditi, i nasause krii, da budde sudien od Starisin, uise, i magne po razlogu od psostih i onu koy budde nasat, daye kriiuc, da prid suom Brachiom pita proschienye, i smirise. Ponouiusi psosti alli on, alli kuchni gnegoui, da poisti nacin budde sudyen, toliko putih koliko sgrisi.

Kapitul 3.

Narediuyemo, i odlučuyemo da akobi Bratim Bratima udri toliko yako damu ucini modricu aliti da karui da ima platiti brez suake gratie L 5. i u konat od ran pristoyse sudu koe za Splitskoga, uech ako nebi hotio poyti naprida oni kiye ranu pria, u ta dobi ischiuchi suda od Brachie ima biti sudyen kako od zgora ti Vboyca i oduise, da ima platiti sue tratgne, skode, i interesse, koyeye patti oni Brat po onoy rani.

Kapitul 4.

Narediuyemo, i odlučujemo, da sua Brachia imayu stati mirni, toliko u kuchii bratskoy koliko na tegu, toliko kadse blaguye, koliko kadase postuye, pod penom od librice uoska. Imaiuchi ca rechi da ima pitati testir u Starisin s kapom u ruci i oniga dobrouoglnu slisati, i ucinitimu sud kako budde miritati, a ouo sue za nekase razumi casse u skupu dilluye, yere kada nmozi gouore niye mochi cuti, ni razumiti. Iakobbi Starisine zapouidile, dase muci pod ku penu, suaki koybi priuridi, imase notati daye plati.

Kapitul 5.

Narediuyemo, i odlučujemo, za dignuti nepodobituo od ricih, i skandala, koy mnogo putih po Missi, i pri cinesse toliko od Muskih glaii koliko od Xenskih brez suakoga respeta Bosyega, Crique, Redounika, i Frustirih, da akobi koy Bratim, alli gnegouo Cegliade uzrocilo ku od recenih stvarih, upade u penu od librice uosha. Imayuchi koyu stvar, da pita Sud u Brachie, i bichiemu ucignen. Akolibi ki neBratim napra na Bratima, neka oni ima ustarpjenje, i ne odgouara, à pak da dojde na Skup u bitiche slisan.

Kapitul 6.

Narediuyemo, i odlučuyemo da Kurati, koy po uri ... imayu dojti, imayu bitti obrani od suega isuasega Skupa. Buduchi koye pričanye meu Brachiom da oni budde odabran za koga budde uechi dil Brachie. I kakoye nas stari obiçac, da ye obligan nas Duornich poyti do tri puta iskati koga Redounika, billi dosa, i nasiusiga prauiti Brachi, a paka Duornik s Prokaratori, imausi ric od suega Skupa, ili od uechiga dila, idu dati besidu tomu Redouniku.

Kapitul 7.

Narediuyemo, i odlučuyemo, da akobise nasal koy nas Brat nemochian u koyoy uvelikoy potribi, dassu darsana Brachia pomochiga od Skule u koliko budde uzmaosno, koy Brat ozdrauiusi od te nemochi, da ima uratiti onoko, kolikomuye bilo ucigneno, a koli umre, budinu blagoslougeno.

Kapitul 8.

Narediuyemo, i odlučuyemo, da nahodechise koy od nase Brachie napunat smarti gnegoui kuchgni, dassu darsani Zupana, a Zupan po redu auizati četirimi Bratimom, da stoye prignennu onu noch pod penu od librice uoska, ili L 3. toliko Zupanu budduchi auizan, koliko Bratimom koym budde zapouidieno.

Kapitul 9.

Narediuyemo, i odlučuyemo, kada koy Bratim rotni primine s ouoga Suita, dassu darsanasui ostala Brachia sdrusitiga u Criquu, i stati docim se pokopa suichiami uxganima pod penu od librice uoska, alli L 3. nahodechise u Skogliu a ne dosausi na Missu, kabise ne mogla oni dan kantati, nego drughi, pa plachia mucenig L 1:4. Na bratimoue Xene sproud mucenig L 1:4. Na ostale sprouode bratimoue kuchie sest gazet sue ouoy buduchi u Skogliu pomankausi, da plati.

Kapitul 10.

Narediuyemo, i odlučuyemo, da kada od Gastaldih budde zapouidano na Skup, sua Brachia imayu biti darsana doyti i nedosasi buduchli pri mistu da plachiyu onu penu, pod ku budde zapouidili.

Kapitul 11.

Narediuyemo, i odlučuyemo, da Zupan nase Skule ima cinit rechi od nasega Kurata sue one Misse keye darsana rechi nasa Skula, à to koliko primose, pod penu od librice uoska, brez milosti.

Kapitul 12.

Narediuyemo, i odlučuyemo, da akobi koy Bratim posebbi isa uanka nase Skule, ohtiuchi opet ulisti, da ima platiti sue one xurnate, koye niye postoua sostalom brachiom, olis çaga buddu Brachia suditi za ti gnegou kapriciy. Akoli budde ottiran, nehtiusise podloxiti pod Sud, pouratiusise ima platiti uas Sud, i Xurnate, i suakoyako dosausi ima dochi na Skup i pitati proschienye kleknusi. Tada buddi u uogliu Bratimōga priat, alli ne s ossudom ggori reçenom.

Kapitul 13.

Narediuyemo, i odluçuyemo, da po smarti Oçeuy samo paruo kolino slobodno mose ulisti, dosausi udigl, i buduchu za possal u nasu Skulu brez suake plachie. Akolibi osta Ditetom, nepodoban za possal paka dosausi, da plachia libricu uoska. Ostala Brachia rasdiliusise, i buduchi priati, da plate onu ossudu, kabi Bratimom uidyena, to yest L 50. keye darxani buddu ostala Brachia pomochi platiti.

Kapitul 14.

Narediuyemo, i odluçuyemo, da ako koyi nas Bratim pridrusiusise suomu brattu, ali rodyaku budde stati ko urime uanka Skule, opet rasdiliusise sgnimi, i xelechki opet bitti nas Bratim da buddu chi priat, budde sudyeu po urimenu, koye budde stati uanka. A za znati ouu stuar yest darsan koi budde Zupan çiniti upisati od Skriuana, Dan, missec i godischie, u kose dili od nase Skule.

Kapitul 15.

Narediuyemo, i odluçuyemo, da Zupan Stari imase suitouati suoyimi Prokuratori, kogabi bratima ima odabrati uridna, i postena na misto suoye, a to na Obbidu uelomu, i to tako sdogouoro(m) po obbiçayu damu napie. Po isti naçin Mlaysi imayu çiniti. A Zupan noui ima sebi odabrati uridne, i postene Starisine, koy suoyim razumo(m) imayu uzdarsati u yedinstuu nase Bratime, guernat Skulu, pomyu imati od intrade, poglia, i ostalog nase bratimschine, i nemose biti Zupan, a ko paruo ni çini Gastaldiu ni Prokaratur, à ko ni bi Zupan.

Kapitul 16.

Narediuyemo, i odluçuyemo, da nase Starisine imayu oblast suditi Bratime po ouoy nasoy Matrikuli, i po oblasti, kaymse daye, i gdi ni ossude u Matrikuli; da mogu oni suditi, ne uise od L 5. uasda imayuchi Boga prid oçima, i na Skupu, neka mose Çouik rechi suoyu stuar, za ne upasti u penu, a ko niye krii. Ako po ku srichiu bi skriui koy od Starisin, alli sue Starisine, dassu sudyeu od sue Brachie po putu od griha, ki uçine.

Kapitul 17.

Narediuyemo, i odluçuyemo, da niyedat Bratim nima ticati u niyednu stuar, toliko od gisbine, koliko od pichia, nego da reçe Mlaysim, koy su zato obrani pod penu od L 2. a Mlaysi nedoneusi na urime, dasu suyeni po putu od neposlaha.

Kapitul 18.

Narediuyemo, i odluçuyemo, da kada budde zaponideyeno na possal bratski, sui Bratimi darsani buddu doyti na ta posal, onako, kako budde komu naredyeno, koy budde pomagnkati, da plati L 2. u Kaulu, a u Pogliu L 1:10. a koy nebi bio na Skupu, da mose nayti yednoga na misto suoye, a oui uçiniusi koy skandal, da budde sudyen po matrikuli, a da plati koygaye nasa budduchi razlog, dasu pedipsani Kriuci.

Kapitul 19.

Narediuyemo, i odluçuyemo, dassé nima çiniti, nego yedan Obbid, brez ručka, i ueçere, i to kadasse imayu proniniti Officij skule, i tada dassé ima kupiti toliko mesa, angriza, i ostalo, kolikoye zadouoglnu, i dassé nima çiniti nikakoua duxegna kakosse çinilo dosada s dobikom nepodobnim suprotiua Zakonu Criquenomu, i u skolu Dus.

Kapitul 20.

Narediuyemo, i odluçuyemo, da ni Dite, ni Xena, ni Çegliade niyedno nasih Bratimih mose doyti kadasse çini Obbid, allise sprauglia, illi blaguye kadse stenta, toliko u Kuchi, koliko na putu, i u pogliu alli dabise koy nasa toliko slobodan zuatt koga mudrago alli blagouati, alli pittu brez licence sue Brachie, da upada brez suake gratie u penu od L 5. Nego samo yedno Çegliade od Officialih, koyechie pomochi spraugliati stuari potribne.

Kapitul 21.

Narediuyemo, i odluçuyemo, dassé nima diliti niyedna stuar od nase Skule, ni nossiti Doma, nego dassé ima trattiti u Criquu na slusbu Boxyu S. Stipana, i ostalih Oltarih, koyse u gnoy nahode, i S. Mihouila u Pogliu za potribbe, i urehu Criqui i Oltarih.

Kapitul 22.

Narediuyemo, i odluçuyemo, da suaki Zupan za ono urime, koye budde slusiti, budde darsan guuernati, i slusiti sue Oltare s' ugliem, i resiti kadda koga Oltara doycé Blagdan alliti Suetac, i da ima pomyu od sue robbe Criquene.

Kapitul 23.

Narediuyemo, i odluçuyemo, da sua Brachia imayu oddabrati yednoga Prokuratora od Crique, a drughi da budde Zupan onoga godischia, koy imayu pomyu imati od uoska, ugia, i robbe Criquene, toliko yer primati Laside Criquene, i Lemozine kese kupe za S. Sakrament, upisuyuchi sue ça primayu, i zaç trate i suako godischie dauati Konat Bratimom udiglie po Kontu bratimskomu, i buddi u uogli bratimskoy prominitiyih, alli potuardu.

Kapitul 24.

Narediuyemo, i odluçuyemo, da suaki Zupan i gnegoui Gastaldi imayu dati od desset libric muke, duanadeste kruha pod penu od L 8. toliko Zupan, koliko gnegoui Gastaldi, i da ima imati pongliu Zupan od Gastaldih, a Gastaldi od Zupana.

Kapitul 25.

Narediuyemo, i odluçuyemo, da nas Zupan ima zapisiuati sue çasse udusiye na ime od Skule, pognega ruke, alli Prokuratorih, u koga, kad, i choga godischia, i uçe tratti: Çasse urachia, miss, uino, alli pinez, i koliko, za neka Brachia znadu Dughe, i Tratgne, kese çine.

Kapitul 26.

Narediuyemo, i odluçuyemo, da niyedani Bratim Star buduchi kolikomu drago, i nemoguchi tesiti s'ostalimi, ali çichia Starosti, alli çichia nemochi ye obligan nayti tesaka na misto suoye, i moguchi hoditi buddimu od uogle doyti s'ostalomi brachiom, a koliye nemochian, damuse posaglie onako, kako ostala brachia primayu od Skule.

Kapitul 27.

Narediuyemo, i odluçuyemo, dassi ima meu sobom poslul çiniti, naulastito Starisinan. I akose koy nebbi dopustio suditi, alli ne podlosio Sudu, kakoga sudi oua Matrikula, dayc izagnan uan iz Skule, i da nigdar nebbudi u Skulu nasu.

Kapitul 28.

Narediuyemo, i odluçuyemo, da oua Matrikula budde stiuenta naymagne duakrat na godischie a naulastito Bratimu, koy iznoua ulize u nasu Skulu, i kadase prissese, tadachiese razumiti bratim rotni, a ouo nekasse nikor nemose skusati nissam zna.

Kapitul 29.

Narediuyemo, i odluçuyemo, da nasi Skupp imayu se çiniti u nutra u Kuchi bratimskoy, gdi imayu nase Starisine stati zayedno za mochi çiniti sud: kako kad budde potriba, a ono za dostignuti sesdeset dan prochiegna dopuschiena nami od Pape Vrbana 8. suachi put, i usuako dobba. Akolibise koy nasa od nase brachie, kibi pronio uanka riçi, i stuari u Skuppu reçene, i uçiğnene, terse doisto doslo u poznanye takou izagnan uanka, kako izdaica.

Kapitul 30.

Narediuyemo, i odlučuyemo, da kadaye od Staroga Zupana napieno nouomu, alli Gastaldi nouim, alli noui Zupan odabra suoye Prokurate ter koy od gnih nehtio priati Officij za koiye obran da upade u penu, kako slidi Zupan da plachia Cechin Prokurator dua toloro, a Gastaldi petnadeste libar i da mogu opet biti postauglieni drugo godischie.

Kapitul 31.

Narediuyemo, i odlučuyemo da nikoy neima postauti ruku, alli upisati, alli çiniti upisati koy kapitul u ouu Matrikulu, nego ono çabi odredili sua Brachia yedino, kako koye urime budde donossiti, ni niyednu Stuar protiuu Bogu, alli Principu.

Kapitul 32.

Narediuyemo, i hochiemo, da ù odlukah nassih Skupschin immase hoditi po busulu i ballotal, neckase nitkor nemoxe... onoy stvari, koya bude uçignena, i odlucena od vechiega dijla ballot; i akobise tko protivio, dà plati pene librizu vos(k)a.

Kapitul 33.

Narediuyemo, i hochiemo, da, akobise po sricchi razbolila obitil kogigodi nassega bratima, nitibi mogal skupiti litinu toy zgoddi starischine, od skule immattichie odrediti onoliko bratimih, kolikoyih bude od potribe za pomochiga, brez niedne gnegove brige.

U istom svesku zabilježena su pravila bratovštine sv. Sakramenta iz 1845. godine:

U Sellu Grohotim na Ottoku Solti

U Kuchi Bratinskoj na 19 Miseca Oxujaka Godine Gospodinoue 1845. Na suetkouimu Suetoga Jozipa Patriarke Zaruçnika Priçiste Diuice Marie, a dan Velike Sride.

Skupljeni u dan oui Bratimi Suetoga Sakramenta oue Parokie u Kuchiu Bratinsku, gdi ganuti smilostju Duha Suetoga, s'odlukom za uciniti sueoueckie prosuiteljenje Kuchi Boxjoj, tojest ulastitoj suojoj Carkui stadbenoj, i korist suoim istim Dusam nakon njihoue smarti, jednodusno ucinise spodpisanjem i s'zabilixenjem suoga imena, slidechi odrede, i nastauljenje, koji podpisi ostaju postauljeni u skrinj Braskoj.

I.

Sui podpisanani, i zabilixeni Bratimi poduezuju se i podlagaju dauati suake godine i urime jematie po polouicu kace masta, s'ugouorom da budu

uprauitelji dobarâ Carkounih prouidjajim suiche rukatnje, koje suaki Bratim darxi u urime Pastirskih Carkounih oprauaa u poglauite Blagdane priko godista, i s'koim prate prisucti Sakramenat kadse nosi u procesiunu; i da budu ciniti rechi suakomu Bratimu missa sest odma poza njegovoj smarti, to jest tri piuane, a tri stiue,ne, aliti male, s' onim oprauam kojese ugouorene, i ustanouitjene, i kojechie bitti istumacene u slidechima çlanima.

II.

Uprauitelji dobara oue Carkue zuani Fabbricieri za se i za suoije nastupnike na ime Carkue primaju odredjenu suakogodisnju lemozinu od pô kace masta kojusu Bratimi odredili dauati ouoj Carkui, i poduexujuse prouidjati, i kupouasti od dobaraa Carkuenih suichi u rukatnju suakomu Bratimu, i çiniti rechi za dusu suakoga Bratima sest ugouornih suctih misaa odma poza njegovoj smarti, to jest tri piuane, a tri male. I oue tri piuane paruu na sprouodu, druga trechi dan po Ukopanju, a trechu sedmi dan poslin ukopanja, sue kakoje bio od starine obiçaj, kojje ouo malo Godina bio pokuaren, i koj s'ouom odredom pourachia se na paruanje bitje za korist oue carkue, i za korist dusaa od prauouirmih Bratimaa Prisuitoga Sakramenta.

III.

Sprouod Bratimu s'misom bitichie uçinjen po naçinu kakoje naredjeno u Ritualu Rimskom, i kakoseje prez pritargnutja dosada diloualo jest goritiche sest suichaa na uclikomu oltaru çetiri okolo nosila u kojemu bude polozeno tilo martuoga Bratima, a Bratimi statiche na sprouodu, i na misi Sprouodnjoj, i na odrisenju Suichiami uxganim. Druge dui piuane mise spiuatichese su sest suichaa na oltaru, i bitiche namistjen katafalak, su çetiri suche, kojeche bitti uxgane u urime odrisenja, kojese ima dati martuomu bratimu odma poza misi. Stui bratimi imadu se nachi na sprouodu Bratskomu, i na druge dui piuane mise, i takoder na sprouodu, i Bratimoue xene, i njegovih kuchanaa, kako naredjuje çlan deueti od matirkule, pod pedipsu suakomu Bratimu koi nebi dosa na sprouod Bratimu martuomu od librice uoksa, oli Karantana 40. a pomanjkausi na dui piuane mise, oli na sprouod Bratimoue xene ili njegovih Kuchanaa, Karantana 30; i ouose razumi kadbiga naredba nasla doma. Oua pena odma ima bitti plachena.

IV.

Ako urime nebi dopustilo, oli koja zaprika postauljena od Carkoune oli Kraljske oblasti za uzrok opchenoga pomora, ispuniti na smarti, i po smarti reçene opraeu martaçke, imadu bitti ispunjenje odma kadbi proslo to urime, oli pristala smetajucha zaprika.

V.

Akobi koi bratim nehtio dauati rečenu po kaze masta, bitishemu odma sustauljena suicha Bratska, nitiche u urime njegoue smarti Carkua na suoje tratnje učiniti nikakoue oprae martačke, ni njegovoj xeni ni kuchanima, nitichese zuati Bratim s'pored ostalom bratjom. Akolibi paka bio koi Bratim toliko krugo oskodjen u svojoj intradi oli od zle godine tako da posue nebi bio ustanju za dati te godine rečenu po kace masta, imase prikazati u urime jeamtue staresinam, oliti Fabbricerom, i prikazatjim okoloustine od suoga nemogujstua, i Fabbriceri izuidiusi da istinito nie ustanju za ispuniti svoju duxnost, imatichie miloardje suarhu njega do drugoga godišta, a ouoga drugoga godišta bittichie duxan naprauiti ono što nije dao prosaste godine.

VI.

Ostaje odredjeno, i utuwardjeno da sui člani stare matrikule, koi nisu Suprotiuni upraui sadanjega Uladanja, i koi nisu bili ponaprauljeni sadanjom odredom, imadu bitti postauljeni u podpuno obsluxenje, kakono i oua odreda, niti ima imati smionost nijedan Kip ni uprauitelj od Bratima, oliti Fabbriceri pomarsiti oliti smanjkati sadanje, i stare odredbe za nikakau izuitt, oliti potribu od Carkue, negoli u ulastitim potribam Carkue iznachi druge načine iz koibi mogli izuaditi ono sto Carkui tribuje.

Prostiueni, i istumaceni bisto, i potanko sui zgora upisani člani suim Bratimom, i od njih priati, zagarljeni, i potuwardjeni, zaubolje ustanouitjenje Odredaa u njima uzdarxanim podpisujuse od Mnogo Postouanoga Xupnika od mista, i od suih Fabbriceraa u Sluxbi, S'potuwardjenjem Pečata Oue stadbene Carkue Suetoga Stipana Paruo Mucenika.

Dn: Michele Vuscovich
Parroco, Vice Decano

Slijede potpisi fabricijera:

Damiano Mladinov fabbriziere

Barnaba Bezzich fabbriziere

Croce di Giovanni Marcoz, fabbriziere

Croce di Marino Pechior, fabbriziere

Fabbian Ruich, fabbriziere

Iz Matrikule goripojske

Cap: XII

Hocemo i odlučujemo da akobi koji Bratim opsova di učini kakvo veliko uvriddenje Bratimu, da Bratim opsovan ima pitati pravdu od Brachie i akobi

otiša pravdi svjetovnoj brat opsovan brez pitati svu brachiu, ima biti izaman vanka bratinschine.

Nevenka Bezić Božanić

PRAVILNIK BRATOVŠTINE SV. STJEPANA U GROHOTAMA
IZ 1679. GODINE

Sažetak

U Grohotama na otoku Šolti sačuvala se Matrikula bratovštine sv. Stjepana iz 1679. godine pisana hrvatskim jezikom. Matrikula sadrži 33 poglavlja (kapitula) koji obrađuju obveze i prava njenih bratima. Poglavlja se uglavnom odnose na međusobno ponašanje bratima, zajedničke obveze prema crkvenim blagdanima, pomaganje u nevolji i bolesti, prema sprovodu umrlog bratima ili nekog od njegove obitelji, biranje župana i drugih potankosti potrebnim za život u jednoj zajednici. No ova Matrikula ima još jednu vrijednost, a to je što je pisana na hrvatskom jeziku ikavicom i talijanskim pravopisom 17. stoljeća. Na kraju te Matrikule dopisana je Matrikula bratovštine sv. Sakramenta iz 1845. godine također na hrvatskom jeziku, pa se može usporediti način pisanja u 17. i 19. stoljeću.

Nevenka Bezić Božanić

THE 1679 BOOK OF RULES OF ST. STEPHEN'S
BROTHERHOOD AT GROHOTE

Summary

At Grohote, isl. Šolta, the 1679 Matricula of St. Stephen's brotherhood written in Croatian has been preserved. It contains 33 chapters (capitula) defining the obligations and privileges of its brethren. These chapters refer to, mainly, their mutual behaviour, common obligations regarding church holidays, help in misfortune and illness, funeral of a brother or of some of his family, election of the district-prefect, and to other items needed in the organization of the way of life in a community. This Matricula has also another value, i.e., its ikavian dialect of the Croatian language using Italian orthography of 17th century. The Matricula of the St. Sacrament from 1848, written also in Croatian, was added at the end so that the spellings in 17th and 19th centuries can be compared.

PISMA ŠOLTANSKIM UMJETNICIMA

ŠOLTANSKIM SLIKARIMA
ŠOLTA

Štovani darovatelji, od srca zahvaljujem na darovanim slikama koje su mi pristigle za izložbu koja će se sigurno održati, ali u mirnijim vremenima jer po mojoj procjeni, a i po procjeni ostalih uvaženih ljudi, takova izložba sada u ovom ratnom vihoru ne bi imala odjeka. Zahvaljujem svakom slikaru naosob na osjetljivosti za ovaj problem droge koje je, nažalost, vrlo raširen u cijeloj našom domovini, a posebice u Splitu.

Dobila sam sljedeće slike:

EUGEN BUKTENICA, „Starinska soba“, „Djevojčica s ribom“;
 MARIN KALAJZIĆ, „Po Jadranu“,
 BUDIMIR BUKTENICA, „Motiv iz Rogača“, „Rogač-Pluzavica“,
 DINKO SULE, „Mandule“, „Grohote kod pošte“, „Motiv iz Grohota“,
 LUKA BEZIĆ, „Sjene sjećanja“,
 ANTE RADMAN „RIBE“,
 TOMISLAV MLADINOV, „Maštanje I“, „Maštanje II“,
 SMILJANA SEKA MLADINOV, „Motiv Šolte-Donje Selo“,
 „Motiv Šolta“,
 NELI RUŽIĆ, „Sada je 4^h4'10''“,
 NORMA MEISEL-SMOJE, „Maslinik“, „Srednje Selo“,
 BERISLAV BAŠKOVIĆ, „Motiv dalmatinska zagora“, „Improvizacija“,
 GORAN MUSTAPIĆ, „Grohote“,
 MIHAEL PENIĆ, „Srednje Selo“, „Motiv iz Grohota“,
 ANA BAŠIĆ, „Opuštanje“,
 IVANA MLADINOV, „Motiv Florina kuća“

Svima od srca zahvaljujem, a o izložbi ćete biti pravodobno obaviješteni.
 Srdačan pozdrav,

DOBROTIVORNO DRUŠTVO *Bernardica Jurčić*
 »ŽIVOT«. Bernardica Jurčić
 SPLIT

Zagreb 28. prosinca 1991.

Poštovani šoltanski pjesnici!

U ime kustosa katedrale, dr. Antuna Ivandije, javljam Vam kako je stigla Vaša pošiljka drugog broja „Baščina“ te će u ovo blagdansko vrijeme doći u ruke svima kojima je draga hrvatska riječ, na čemu Vam kustos najljepše zahvaljuje, pogotovo stoga što i na taj način solidariziramo sa svima koji trpe i koji su potrebiti tople riječi.

Ja pak osobno - boraveći trinaest godina u Splitu, poznajem i ove pjesnike i Šoltu, tako da me veseli svaki poticaj, kao i Vaš uspjeh.

s. Lina Pluhovec

BUDIMIR BUKTENICA

AKVARELI BUDIMIRA BUKTENICE

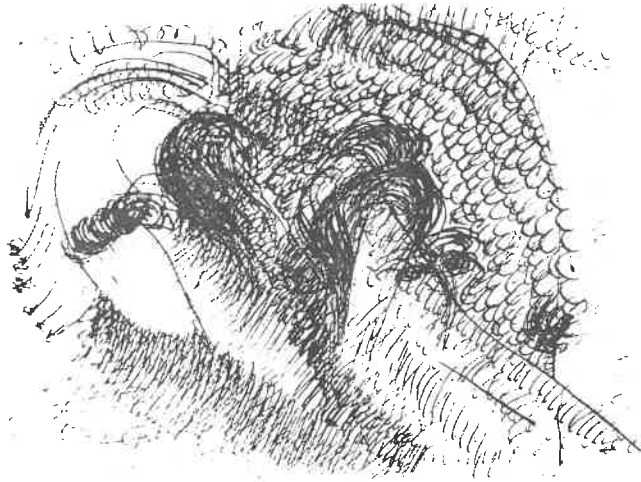
ŽMINJ - U žminjskom kafe-baru „Orbano“ do 31. prosinca otvorena je samostalna izložba likovnog pedagoga Budimira Buktenice. Otovorenju izložbe prošlog tjedna bilo je nazočno čak više od 150 osoba, što ne iznanađuje kad se pozna stvaralački rad slikara Buktenice. Prof. Vera Kos-Paliska prigodom otvorenja izložbe rekla je među ostalim: „Vrijednost čovjeka očituje se u poštovanju koje mu iskazuju suradnici i prijatelji a upravo topli čin očitovanja suradniku i prijatelju, slikaru Buktenici, koji od 1969. godine živi i radi kao nastavnik u Žminju, potvrđda da su istine da se radi o izuzetno vrijednom, štovanom i čovjeku koji živi za slikarstvo i likovni odgoj mladih“.

Ocjenjujući izložene slike, akademska slikarica prof. Vera Kos-Paliska je rekla: „Ovdje imamo pred sobom 21 akvarel i 3 ulja. U njima Buktenica spaja plavo more i miris njegove Šolte s renesansnom ljepotom krajolika Istre čija je zemlja gusta i crvena. Tajnovitost vitkih čempresa koji se okomito dižu u plavetnilo neba, isto onako kako to vidimo da čine vitki zvonici naših crkvi, stalo je zanimanje prijatelja Buktenice. On sve to zapaža na svoj način. Spaja boju zlatnog žita na poljima i okomice koje se uzdižu k nebu do kojega se nikada ne može doći“.

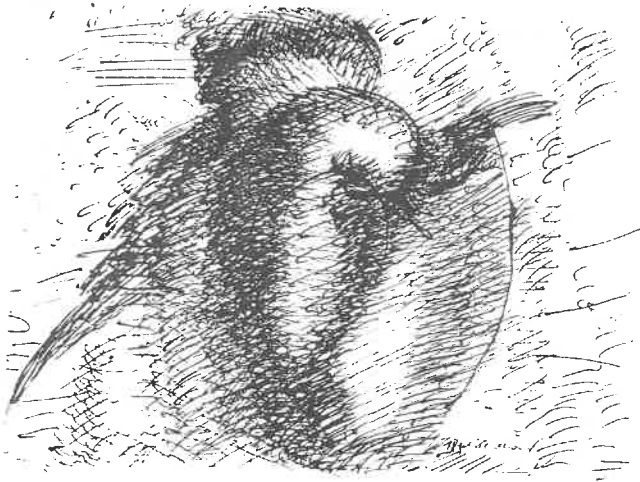
Budimir Buktenica rođen je 1942. u Grohotama na otoku Šolti, završio je Školu primjenjene umjetnosti u Splitu a Pedagošku akademiju u Zagrebu. U Žminju je Buktenica do sada ostavio pečat u likovnoj pedagogiji a izlagao je na zajedničkim izložbama u Zagrebu, Rovinju, Žminju, Grohotama, Puli i Rijeci. Na njegovim slikama koje je izložio u Žminju kod „Orbana“ zabilježio je krajolike kroz koje prolazimo dnevno, ali mnogo toga lijepog ne zapažamo. Njegove čiste boje otkrivaju ono što sami ne zapažamo.

I. VOLČIĆ

BUDIMIR BUKTENICA

LJUBAV
tuš - pero 89.

PTICE - LJUBAV
tuš - pero 89.

BUDIMIR BUKTENICA

BUDENJE - akt

PORTRET

NADA RADMAN

Rodena je u Maslinici 15. prosinca 1923.

Završila je osnovnu školu u Maslinici, domaćica, živi u Splitu.

MOJE DJETINJSTVO

*Rodena sam u ribarskoj porodici
 Mojem malom selu Maslinici
 Pred njom - otočića sedam
 Najmiliji bio mi je jedan
 Pored njega dva broda ribarska
 Glavni otok, zove se Stipanska
 Tamo imanje kupila nam baba
 Jer na Šolti zemlja bila slaba
 Misljeć' dobro kupila nam baka
 Mojoj braći, dala muku od jutra do mraka
 Bila sam još mala
 Ja plivati nisam znala
 Kradom braći ja pajole krala
 Da bi prije ja plivati znala
 Krila sam se uvečer pod provu
 Da me vode na ribe u zoru
 Kad sam bila malo jača
 Na Stipansku vodila me moja velika braća
 Gledala sam braću kako rade
 Kako sade svoje vinograde
 A ja mala, igrala se sasvim sama
 Pored drevnog samostana
 Samostana od davnine
 Još od turske vladavine
 Djetinjstvo moje bilo je bez mira
 Sve je bilo moje, i muli i riva*

O NIKŠI KOLUDROVIĆU

Rođen je u Stomorskoj na Šolti.

Baletom, klasičnim i modernim se bavio od 1956. god.

Karijeru je započeo u Splitu i nastavio u Beču /Narodna opera/.

Umirovljen je. Živi mirnim životom baveći se ribanjem i poljodjelstvom.

Nastupao u Beču, Londonu, Rimu, Istanbulu, Salzburgu i Merbichu.

*Nikša i Brigitte
/Čajkovski - klasika/*

*Nikša i Monika Nader
/američki show/*

MOJA ŠKOLA

*Nestašno su prošle brige
 Trebalo je uzesti knjige
 Ja malena knjige dosta teške
 Teče škola sve bez greške
 Nema četvorke niti trice
 U katalog rastu sve petice
 Mojem uspjehu otac majka i ne vode brigu
 Glavno im je radit i prodati ribu
 Tada su bili teški dani
 Ocu majci da nas sve prehrani
 Pored dobre volje i prirodna dara
 za učiti dalje nije bilo para
 Škola je za bolje i ako bez talenta
 A radničko dijete samo njima smeta
 Takvo dijete smeta im u školi
 A svemu su krivi nepravedni profesori
 Od malenih nogu ostavila knjige
 Trebala sam radit, da im smanjim brige
 U veselju raste mladost
 Rat prekine moju mladost
 Rat prekida divne snove
 Zaspali smo mladi u okove*

BOLNA SJETA

I

*Misao leti k'o ptica u letu
Stalno vraća bolnu sjetu
Bolnu sjetu doma moga
Ostao je bez ikoga*

*Otišli su tako rano
Osta polje neobrano
Osta kuća polje mreže
Tužna sjeta srce reže*

*Gledam gledam a tuži se nadam
Nema nikog bilo što da radi
Samo lasta svoje gnijezdo gradi
Gnijezdo gradi i cvrkuće
Razbijajuć monotoniju oko kuće*

*Drugog nikog oko kuće nema
Pa je li je to moguće
Nikog nema ni u dvoru
Ni u kući ni na moru*

*Ne vidi se ni ribara
Kako svoju mrežu zgvara
Kako zgvara on po provi
Da uzoru on isplovi*

*Da isplovi put dedrenta
Protiv bure i kurenta
Nije više kao prije
Nikom ništa briga nije*

II

*Osta Punta i Široka
i Stipanska preko mora duboka
Rastu bori i masline
Postale su sve ledine*

*Rastu bori raste trava
Sve je tužno vječno spava
Spava spava svi su nijemi
Osta čempres na malenoj stijeni*

*U osami lahor s njime njiše
Kao - živote - hoće da piše
Nekad davno sadila nas ruka
Snažna ruka k'o u morskog vuka*

*Zdrav k'o čelik ode u marinu
Teške službe dvije godine minu
Svrši vojsku i kući putuje
Divan život on u glavi snuje*

*Lijepo snove zaustavi sudba
Nenadano mu dode bolest duga
Krasno momče sa očima neba
Pune šarma za curicam gleda*

*Bol se javlja bolest ne miruje
Svaka cura za njime luduje
Zabrinuti otac braća i majka
Gledajući kako vene snaga jaka*

*Veliku pažnju on ima od majke
Pored nje i dvije sestre nejake*

*Sve zaludu nigdje nema lijeka
Savijen boluje oko pola vijeka
Glavnu pomoć ima pored štapa
Prebolit ne može mlada dva brata*

*Sada svo troje vječno spava
Naša polja obrasla je trava
Lasta dalje svoje gnijezdo gradi
Nestali su naši vinogradi*

*A u travi mala ševa
Sve je tužno nikog nema
Nikog nema sve vječno spava
Ostala su polja neobrana*

*Samo male laste lete
Oko kuće bolne sjete
Sestru mene groblje veže
Bolna sjeta srce reže.*

NIKOLA MATELJAN**LUMENKRIST**

*MALI KRIŽ OD VOSKA
SIMBOL VIRE OSTA.
LAKO SE NAPRAVI,
A PUNO NE KOŠTA.*

*U VELIKU NEDIJU
REMETA BI STARI
KOMADE OD ŠTERIK
U POTIĆ RASKRABI.*

*NAJPRIN BI U MATUNU
KALUP NAPRAVI.
ONDA BI U NJEMU
LUMENKRIŠTE SALI.*

*U SVAKU BI KUĆU
ON LUMENKRIŠT DONI.
ZA UZVRAT BI
DVA-TRI JAJA DOBI.*

*U MALOM BI KRTOLU
LUMENKRIŠTE ODNI,
U VELOM BI KRTOLU
JAJA DOMA DONI.*

*U BRASKOJ KUĆI SE JE
MANTALU ČINILO
SA ZRNOM SOLI VIŠE
A VINA JE BILO.*

KUJNA BABE VICE

OD KAMENA GRUBOG
 USUHO ZGRADENA
 NISKA, NA SOMIĆ
 PLOČAN POKRIVENA

NA SRIDINI KROVA
 NA PODNEVNOJ STRANI
 JEMALA JE MALI OTVOR
 ZVANI LUMENARIJ

NISKA VRATA
 I PRAG OD MENDULE
 U ZIDU KRČAVNA
 MISTO KLJUČANICA

NASRID KUJNE
 KOMAD JE KOMINA
 DI SVI STANU UKRUG
 KAD JE JAKA ZIMA

UZ STRANE KOMINA
 ZGRADENA SU SADA
 A ISPOD NJIH U TEPLU
 KOKOŠ NESE JAJA

POVIŠE KOMINA
 JOŠ VISE KOMOŠTRA
 NA GREDICI KRIVOJ
 OD DRIVA SMRIKOVA

PONARA U ZIDU
 NASUPROT KOMINA
 U NJOJ MAŠTIL VODE
 I BOTILJUN VINA

NA TLEHU SU
 KAMENI SALIŽI
 U JEDNOM KRAJU
 STIVANI BRONZINI

JOŠ NA ZIDU
 POVRH DRVARICE
 GVOZDENA PRŠURA
 I DRVENE ZLICE

NA DRUGOJ STRANI
 SVIČA ULENICA
 I ZA KAŠU MIŠAT
 DRVENA BRULICA

TU JE BABA VICE
 USRID SVOJE KUJNE
 KUVALA NAM SVIMA
 SPIZU S VONJEM DIMA

BEVANDA

*NI BEVANDA
ČA MLADI GOVORU
KAD U ŽMUL ULIJU
CRNO VINO I VODU*

*BEVANDA JE PIĆE
ČA SE JE PRIN ČINILO
U KUĆI S PUNO SVITA
ZA UŠTEDIT VINO*

*VINO SE JE PILO
SAMO OD BLAGDANA
KAD SU TEŠKI POSLI
ILI KAD JE FRAJA*

*BEVANDA SE JE
OD DROPA ČINILO
NA DROP OTURNJANI
VODA BI SE ULILA*

*U BADNJU BI PROKUVALA
ONDA BI SE U BAČVU SALILA
VUKLA TE JE ZA PIT
DOKLE JE RIZILA*

*MALE GRADACIJE
ALI PUNO KONŠUMANA
PA BI ISTO DIGO
U GLAVU UDRILA*

NA ŠKVERU

*KRIVO MISLIŠ PO NASLOVU
BROD SE NE POPRAVJA
TO SE BILI KUĆA
I MINJA SE SLAMA*

*TO SE ČINI UVIK
NA POČETKU LITA
KAD SE SPREMI SLAMA
OD NOVOGA ŽITA*

*VAJA BRZO RADIT
MIMA SE ČA MISLIT
TRIBA SVE OBILIT
A ONDA OČISTIT*

*A NAMJEŠTAJ STARI
NA DVOR SE IZVADI
KOMON, ŠKRINJA I KOČETA
SVE TREBA IZLUŠTRAT
I BOKUN PROVENTAT*

*ISKRIČE SE SLAMA
I PERU SLAMJICE
LANCUNE SE POD LUG
U LUŠIJU MEĆE*

*SUKANJCE SE I BIJCE
PRTI NA TOVARA
I GONI NA BANJE
ZA U MORU OPRAT*

*DOJDE I NOĆ
DOK SE SVE NAMISTI
DIGOD I PRI SVIĆI
JOŠ SE KRIŽ I KVADRE
NA ZIDE OBISI*

*A UVEČER KAD SE IDE SPAVAT
SVE SE LIPO BILI
VONJA FRIŠKO JAPŃO
POSTEJE KA BUBAK
REŽI FRIŠA SLAMA*

*SVI BI UKUĆANI
VAZDAN RAGATALI
KA DA SU NA ŠKVERU
TRABAKUL STRGALI*

*STOGA SU U ŠALI
NAŠI STARI
TAJ VELIKI POSAL
SA ŠKVEROM NAZVALI*

ŠKALDIN

*BURA ZVIŽDE
MOSUR S KROVA VISI
SIDIŠ ZA KOMINOM
NE ZNAŠ NI SAM DI SI*

*S TEGA TEPLOG MISTA
U POSTEJU NE ŽURIŠ
KOČETA JE LADNA
VATAJU JEŽURI*

*ALI TU JE ŠKALDIN
JEDNA SPRAVA MALA
OBLO DNO I STRANE
U NJEMU ŽERAVA*

*ŠA DUGOM RUČICOM
ZA KOJU SE DRŽI
A NA KRAJU DRIVO
DA TE NE OPRŽI*

*S NJIM JE MANDE
POSTEJU TEPLILA
UVIK PRIN SPAVANJA
KAD JE ZIMA BRILA*

*DUPERAVA GA JE SAMO SVIT BOGATI
DA LED NE OSJETI
SIROMAH BI I BEZ TEGA
POD BIJAC ULETI*

NOĆ NA ŽEGU

ŽENSKÉ RONJU
 MUŠKI BEŠTIMAJU
 MUŠKI PALU I PRIVUČIJU
 A ŽENSKÉ PODAJU

LEVANTUN I KIŠA
 MRAK JE KA U ROGU
 ILI BEŠTIMAJU
 ILI SE MOLE BOGU

VONJA PETROJ,
 FERALIĆCIMIGA
 DONIT MORAŠ BUŠKA,
 JER PALJAČU TRIBA.

A KOPA JE LEGLA
 DAVNO JE STIVANA,
 STARA, DUGOG KAČA
 SVA JE IZMRŠENA.

DI SI BOŽE
 KA DA TI NI BRIGA
 ČA SI KIŠU POSLA
 BAŠ SAD KAD NE TRIBA?

ŽVELJERIN U BUŽI
 U ŽENSKOME BOKU.
 NJEMU SE NE ŽURI
 KAD POGLEDAMO KOLIKO JE URI.

DA JE BILO ČA PRIN
 ZAVRŠIT GWARDIJU,
 TRKNUT U KUĆICU
 PA NEK GROMI BIJU.

KAD TO VRIME DOJDE
 GREMO OPOČINUT.
 LEĆI NA MARGARUS
 BEZ POSTOLE SKINUT.

JUŠTO SI SE STEPLI
 I BOKUN ZAKUNJA
 GWARDIJA JE PROŠLA
 BRŽE NEGO MUNJA.

PO KUĆICI ZOBJE KIŠA,
 BUDI TE IZ SANKA.
 OPET IZ TEPLOGA
 MORAŠ ODIT VANKA.

PEKNJICA

PEKNJICA JE ŽENA
ČA ZA SELO PEČE
TAKO SVOJOM DICI
KORU KRUVA STEČE

SVAKO JUTRO RANO
U SELO IZAJDE
I ODMA PORED U
URDINAVAT STANE.

„RUKE U KOPANJU,
AJDE, MISI ODMA
SVIMA SAM VEĆ REKLA
TI SI MI NAJZADNJA. ”

A ŽENE KA ŽENE
NISU SVE JEDNAKE
NEKE RADE BRZO
A NEKE PIPAVO.

PEĆ SE PROPALILA
I KRUV TRIBA SLAGAT
SVE SU ŽENE DOŠLE
A JEDNE JOŠ NIMA

SVE POMALO RONJU
ČUJE SE GALAMA
PEKNJICA JE JIDNA
ETO TI BELAJA.

„BIT ĆE SE KASNO DIGLA,
NI STEPLILA VODU
NIKAD U NJE PRIŠA
VIDI JON SE PO HODU”.

„EVO IDE, MUŠ' TE”
SVE SU UTIŠALE
POSLIN RASTRESANJA
SAD SE SA NJON ŠALE.

SA BALABROM
HIBE U PEĆ POSLOŽILE
A PLATULE DIGLE
DA SE KRUV NADIŽE.

A KAD SE KRUV SLAŽE
STAVE SE SINJALI
DA SE NE POMIŠA
KAD SE BUDE VADI.

SVI SE ZASINJAJU
OSIM JEDAN MALI
ČA ZA PLAĆU SVAKA
PEKNJICI NAPRAVI.

ZOVU GA POTARAK
ILI JOŠ PRNJATAK
JER MESA NIMAJU
BIT ĆE DICI SLADAK.

OBNOVLJENI KRIŽ NA VELOJ STRAŽI

Na Veloj Straži u Gornjemu Selu, u nazočnosti velikoga broja pučana i gostiju, u nedjelju, 8. kolovoza 1993. god., splitsko-makarski nadbiskup, mons. Ante Jurić, blagoslovio je obnovljeni križ podignut 1925. godine u spomen kralju Tomislavu.

Kameni križ visine 3,0 m podignut u povodu tisuću obljetnice hrvatske državnosti i krunjenja kralja Tomislava, bio je nepažnjom oštećen, a zatim i porušen pedesetih godina. Treba istaknuti kako su Goripoljani, slijedeći civilizacijski put svojih predaka, na najvišem vrhu na otoku na izgrađenoj mjesечеvoj obrednoj gomili, u teškim i kriznim vremenima za hrvatski narod 1925. godine podigli ovaj križ.

Naime, te je godine bilo podignuto više križeva diljem Hrvatske, a posebice na mnogim vidikovcima Dalmacije, i upravo ti križevi podignuti u spomen kralja Tomislava bili su prvo javno očitovanje hrvatskoga naroda o svojoj opstojnosti u novoj državnoj tvorevni - Jugoslaviji.

Nakon tih tridesetih godina, Šoltani su živjeli sa svojim križem na Veloj Straži, ali i sa svojim svakodnevnim životnim križem kao simbolom vjere, nade i ufanja. Mnoge godine su im bile pune patnja, rata i teškoća, mnogi su odustajali od života na Šolti i iseljavali diljem svijeta, ali su mnogi i ostali a neki se i vraćali.

Želja za obnavljanjem križa na Veloj Straži bila je stalno prisutna kod Goripoljana i Šoltana i u domovini i u svijetu te su se 1992. godine u velikoj većini odazvali i svojim radom i novčanim sredstvima podigli veliki kameni križ na istom mjestu, u spomen radanja hrvatske države. Obnovljeni križ je s postoljem visok 5,60 m, a izradio ga je iz bračkoga kamena klesar Ivo Jakšić.

Organizaciju radova kod obnavljanja križa i uređenje okolnoga terena te svečanoga blagoslova vodila je bratovština sv. Ivana Krstitelja i grupa mještana iz Gornjega Sela.

Zabilježio:
Bernardin Peroš

Gornje Selo, kolovoz 1993. g.

POSVEĆENO HRVATSKIM VITEZOVIMA
GORANU KLIŠKIĆ I JANKU VLAK,
KOJI SU POLOŽILI SVOJE MLADE ŽIVOTE NA OLTAR DOMOVINE.

DINKO SULE

Goranu

*Voli si sve,
baš sve ka i ja.
Voli si:
Bore i more,
dvore i volte
drage nan Šolte.
Voli si više
i jače,
nisi moga trpit
da Hrvatska nan
plače.
Život si jon da,
za svih nas
mlad si pa.*

*Zna san te ka
ujudna, humana
i fina.
Fala ti Gorane,
za blagi naklon
i lipi pozdrav
digo u putu.
Fala Ti
za položeni
život mladi.*

**Hrvatskom vitezu Janku Vlaku
(umesto posljednjeg ispraćaja)**

*Nakovanj se čuje.
Nima ko napravjat,
polomjene i šundrane
ruke.
Ti nada si bi
da bi digo
škure otvori.
Ali...
zatvori si oči,
a nisi se umori.
Nisi dočeka
naše novo sutra.
Prazan je dvor Tvoj.
Priko puta,
nakovanj se čuje.
Nebo plavo,
poručije:
Mir se približije.*

IZ POVIJESTI ŠOLTANSKE OPĆINE:

U TRAVNJU 1994. G. POTPISAN JE SPORAZUM O PODIJELI BIVŠE OPĆINE SPLIT NA NJEZINE PRAVNE SLJEDNIKE: GRAD SPLIT I OPĆINE ŠOLTA I PODSTRANA.

U OVOM BROJU OBJAVLJUJEMO PISMA LUKE SINOVIĆIĆ OPĆINSKOG NAČELNIKA, TISKANA U KNJIZI „ŠOLTANSKO PITANJE SA POVJESTNOG, PRAVNOG I FAKTIČKOG GLEDIŠTA" KOJU JE SLOBODNO TISKAO U IME ŠOLTANA JAKOV KALEBIĆ IVANOV, TOČNO PRIJE 100 GODINA.
ZAR JE POTREBAN KOMENTAR?

Šoltansko Pitanje

S A

Povjestnog Pravnog

Faktičnog Gledišta

SPLIT

TISKARNICA DRAGUTINA RUSSO-A

1894.

Čitao sam ovih dan u izvješćim sabora objelodanjenim u Broju 66 cienjenog „Narodnog Lista“, kako Dr. Anton Bajamonti između ostaloga napada na Splitsku općinu, što namjerava prodati Šoltanima svoja prava na Šolti za samih 300.000 f.na, a dohodak tih prava iznosi joj do godišnjih 26.000 f.na, a da je sve prostorije metnuti u radnju, da bi iznosilo i do 100.000 f.na na godinu. Čudim se kako nije to sve predvidio u svojoj oštroumnosti Dr. Bajamonti god. 1872, kad je kao Splitski načelnik nudjao Šoltanima, da kupe rečena prava općine Splitske na Šolti za samih 100.000 f.na. Nu daj da vidimo, kako je to bilo. Godine 1870, radi prkosenja i zloporabe tadašnjih pobirača općine Splitske sa Šoltanima u pobiranju dohodka vina i žita, Šoltani zanekaju općini dohodak. Usljed toga zametnule se pravde, koje su trajale do god. 1873. U listopadu god. 1872. gosp. Petar degli Alberti, koji je tada bio općinski načelnik na Šolti, a ja prvi predsjednik, zamoli me da podjem u Split dignuti D.ra Bajamonti-a, ondašnjeg Splitskoj načelnika i gosp. Zinka općinskog blagajnika, koji će doći parobrodom u Milnu na Braču, da utanače cieniu o prodaji prava općine Splitske na Šolti, pošto je ista općina odlučila prodati ta prava Šoltanim, a on (Alberti) su nekoliko Šoltana da će nas dočekati u Milnoj, jer da se je već tako sporazumio sa D.rom Bajamonti-om. Ja sam pošao u Split, prikazao se D.ru Bajamonti-u i sutradan Dr. Bajamonti, Zink i ja, pošli smo parobrodom u Milnu. Medjutim prispješe brodom iz Šolte gosp. degli Alberti, Ivan Kalebić, Lovre Ruić i Vicko Bezić, te smo nastavili dogovore o rečenoj kupoprodaji u kući gosp. Barbarovića. Iza poduljeg razpravljanja i pretresanja o predmetu, ciena te kupoprodaje bi iztahnuta po D.ru Bajamonti-u na f. na 100.000 izplativih u 25 godina su 7000 f.na godinu, a to 5% kao godišnje kamate, a 2% kao amortizacija glavnice. Tom prigodom ja sam isto iztakao, da dohodci od god. 1870, 1871 i 1872, koje nisu bili odgovorili Šoltani općini Splitskoj, budu oprošćeni, a tako isto i parbeni troškovi, na što je sve Dr. Bajamonti bio pristao, samo da se sklopi rečena kupoprodajna pogodba. Nego, na žalost, Šoltani tada nehtjedoše pristati na tu pogodbu. Ovo je sve živa i prava istina, a kad bi Dr. Bajamonti imao srce da pobije i najmanji od navedenih čina, pozivljam se na sve gorispomenute osobe, koje su tomu prisustvovala jer su dandanas još sve, hvala Bogu, žive. Kako je dakle Dr. Bajamonti mogao prigovoriti sadašnjoj općini Splitskoj, da hoće da proda svoja prava na Šolti ovim stanovnikom za samih 300.000, kad ih je on prodavao god. 1872 za 100.000 f.na, uz oprost dohodaka trijuh godina i parbenih troškova, koji su zapali Šoltane preko 50.000 fiorina. Po tome bi onda Šoltani bili kupili sva ta prava ne za 100.000 fiorina već za

50.000, kad bi se odbio gorirečeni iznos od 50.000 za dohodke i parbene troškove, koje su kašnje Šoltani na žalost morali platiti. Sadašnja občina Splitska i pučanstvo Šoltansko, potaknuti su od vlade i zemaljskog odbora, da se izvede spomenuta nagodba, jer su uvidili da to stoji u interesu obijuh stranaka, a navlastito javne moralnosti. Ipak Dr. Bajamnoti, koji je tražio svojevoljno izvesti istu pogodbu g. 1872. uz goričene uvjete i cieniu sasvim povoljnu za Šoltane a da od vlade ili zemaljskog odbora nije bio potaknut, danas ima obraza da se protivi toj pogodbi i da prigovara ovoj občini. Možda kod njega postoje dvie mjere, a to što je njemu prosto učiniti, drugi o tonu nesnije ni da pomisli. Po tonu pak, što je Dr. Bajamonti prigovara občini radi prodaje, kad ona ima godišnjeg prihoda do 26 000 f.na, rekbi da nezna koliko hiljada f.na mora občina da potroši za pobiranje dohodka, dočim rek bi da znade vazda, da će vazda biti visoke cienne vina, da neće doći filoksera, da će odstupiti peronospera, lug i zavijača, da neće biti suše, krupe, i drugih nepogoda, kojima budu izloženi vinogradi. Znade, Dr. Bajamonti, sve ovo dobro. Kako je pak. Dr. Bajamonti mogao reći, da kad bi se sve prostorije na Šolti metnulo u radnju, da bi občinski dohodak mogao iznieti do 100.000 f.na na godinu, toga nemogu razumjeti. Po tonu se svakako vidi da Dr. Bajamonti ni iz daleka ne poznaje Šoltu, niti njezine obradjene i neobredja površine. Svaki koji je jale bio na Šolti, vidio je, da u i najmanji kutići i škrape već na njoj obradjene, izim ona četiri seoska gaja, koji imaju ukupna površina jutara 1200, i koje mislimo da nadležne vlasti nebi nikako dopustile da budu stavljeni u radnju, a ne bi ni moguće, jer bi narod na otoku stao bez šume i stoke, pa kuda bi obradjene zemlje bez djubra i pučanstvo bez ognja, a da neposmenem drugih nepogoda, koje bi se na otoku očutile kroz malo godine bez šume. Suviše D.ru Bajamonti valjda je poznato da Šoltani neodgovaraju občini nego samo četvrtinu vina i žita, koji su najviše izloženi svakovrstnim nepogodama vremena, pa kad bi nas, Bog učuvao, napala filoksera, ili kad se nebi mogli obrantiti od peronospore, koja nas je već ove godine zaušila, bilo bi i nami naopako, i tad s bogom prihodi občinski i sve stotine hiljada po Bajamonti-u naznačenih prihoda. Nadalje kad bi občina Splitska mogla primati od samoga žita i vina, po Bajamonti u navedenih 100.000 f.na dohodka na godinu, ostalo bi za Šoltane 300.000 f.na, a svi ostali prihodi, od kojih se ne odgovara občini dohodak, kao masline, smokve, bajame, rogači, buharica, krumpiri, ripa, kupus, zelje, stoka, pčele, drva, ribarstvo itd. iznašaju u obće stavno preko polovoce godišnjaj prihoda vino i žito, dakle drugih 400.000 f.na.

Dodati je k tonu prihode pojedinih vlasnika, koji iznašaju preko jedne petine ukupnog spomenutog godišnjeg prihoda, a od kojih občina ne prima nikakva dohodka. Dokle tu okolo 200.000 f.na. Po tom bi Šolta ukupno

davala blizu milijun florina godišnjeg prihoda. Blago li ga se tada Šoltanima, kroz malo godina svi milijunaši! Još mi je jednu nadovezati, ka sam svršio. Bajamontijevom prodajom, Šoltani bi bili učinili za se sasvim dobar posao. Današnjom prodajom nasuprot čini ga občina Splitska, osjguraje sebi stalni godišnji prihod na 300.000 f.na glavnice, a Šoltani se sa svoje strane izlažno velikoj pogibelji jer bi mogle nastupiti kojekakve nepogode u vinogradim ili u cienam vina. Svakako radi mira i reda, i prestane njihova moralna mukatrpnost, moraju Šoltani da se ovom žrtvuju, pa da bi ljepo radi toga, - sto nedaj Bože - na prosjački štap spali.

Luka Sinovčić, *obćinski načelnik*

Preštampano iz N.L. Broj 71 god. 1889.

Šolta 23. Veljače 1890.

I ako sam podpuno osvjedočen, kô što je svak koji je i malo pozorno pratio razpravu glede šoltanskoga pitanja, da je u istoj častni zastupnik Borčić, kako bi rekao naš seljak, opraio kako valja uši D.ru Bajamonti, pobijajući tvrdim dokazima njegove "...." ipak cienim se u dužnosti, istini na čast, da istaknem napose nekoje krupne laži D.ra Bajamonti u ovom predmetom.

Znam da će on kazati da nije pročitao ove moje redke i to *ex principio*, nu svakako opažam, da i ovdje laže, jer je pročitao ovaj moj dopis tiskan u broj 71 god. 1889. „Narodnoga Lista" kad potla neg iznaša svoje načelo, sam izpovjeda: „in quell' articolo però vi era un pò di vero". A sad da predjeni na predmet. Dr. Bajamonti priznaje da su se god. 1872. vodila dogovoranja sa Šoltanima u fornii naznačenoj u ovom mom dopisu, ali kaže da nije istina da je cena bila utanačena na fiorina 100.000. Priznaje dakle da se je dogovaralo u kupoprodaju, priznaje da se je govorilo o kamati 5% i amortijaciji 2% a nepriznaje utanačenu cena od fiorina 100.000.

Neznam kako ima obraza ovu istinu javno zaniekati pred cielim obćinskim viećem, pošto sam se u spomenutom dopisu pozvao na svjedočanstvo osoba koje su tomu prisustvovala, i koje su još danas žive. Na te osobe (ni pošto Šoltane) dakle opet se pozivljem, naime na gosp. Petra Zinka tadašnej obćinskog blagajnika i na gosp. Petra viteza degli Alberti, Spličanina, njegovog političkog jednomišljenika, rodjaka, prijatelja itd, koji uvjeren sam da će kazati istinu, jer je vazda u svim prigodama i sastancima govorio i zagovarao, da je sa svim nuždno i koristno, koli po obćinu splitsku toli po Šoltane, da se međjusobno nagode, a to jedino odkupom, jer svaki drugi odnošaj da nebi nimalo koristio ni jednoj ni drugoj stranki, niti u moralnom niti u materijalnom pogledu.

Nu nadalje da upitan D.ra Bajamonti-a, zašto za koju svrhu smo se bili sastali u Milnoj? Da se dogovaramo o nagodbi. A što smo se nagodili? Po D.ru Bajamnotiu kamate od 5% i amoditizaciju od 2% za 25 godina, a o glavnici ni zboru. Dakle kad smo se vratili na Šoltu, što smo imali kazati pučanstvu.

Prikazat im zar o kamatama i amortizaciju, a o glavnici ni slova? Jeli to po zdravom razumu? Jeli bilo moguće u ovom poslu govoriti o kamati i amortizaciji, a ni slova o konkretnoj glavnici? Ali još ima laži u ovom predmetu. Dr. Bajamonti reče: „Comunque scambiatasi qualche dozzina di parole e centellata una chicchera di caffè, ci separammo... fu un semplice pour parler ecco tutto”. Kažete „scambiatasi qualche dozzina di parole” a nespominjete li se, da smo dva dana o tomu u Milnoj razpravljali, i a su Šoltanski odaslanici istom treći dan jutrom pošli u Šoltu, a gosp. degli Alberti i ja ostali s vami, dok je po podne prispio parobrod kojim ste vi pošli u Split, a gosp. degli Alberti i ja barčicom u Šoltu? „Un semplice pourparler „netraje dva dneva; kroz dva dana imade se prigode izmjeniti više nego „una dozzina di parole”, a vi ste popili jamačno više od jedne „chicchera di caffè”.

Evo istine, pa neka me pobiju svjedoci; Ecco tutto Dr. Bajamnoti kaže nadalje, da površina celoga otoka Šolte iznosi 8000 hektara, a od površine da nije obradjeno već samo 1/4 t.j. 2000 hektara, a 3/4 t.j. 6000 da nije obradjeno. Da nebude poreznih knjiga, i tko nije bio u Šolti, i tko nepoznaje D.ra Bajamnoti-a mogao bi mu povjerovati, ali srećom obстоje katastralne knjige, te ne treba već u nje zaviriti, pak mu reći u brk, da laže. Iz katastralnih knjiga svih četiri poreznih odlomka, koje se cijenim točnije od Bajamontovih računa, ciela površina otoka iznosi 5 856 hektara, 70 ara i 2 metra. Dakle manje neg je Bajamonti naveo 2143. hektara i 21 ar. Od gorinavedene površine pak, imade blizu jedna četvrtina površine pojedinih vlasnika, a to: Cindro, Filippini, Zlendić, Demanij, Karminati (sada Mladinov) Bonačić, Sjemenište, Krušević, Vitturi (sada Mladinov) Alberti, Crkvinarstvo Grohote, Crkvinarstvo Donjega Sela (jednom Lorzio) Mihovilović i drugih pomanjih vlasnika, koji posjeduju najbolje predjele otoka i najplonija zemljišta. Tri četvrtine dakle ostaju svega druge površine a to okolo 4500 hektara. Od ovih bila je već obradjena polovina godine 1878, kad se je obavljala posljednja mjeračina, a od tada kroz ovo 12 godina koliko se je toga obradilo. Sad kad se odbiju puti, vode, površine na kojim su sagrađene seoske kuće kućice i staje, gripine, gomiletine i kameniti položaj podnipošto obredljivi, površina na obalam morskim itd. ostaje 1200 hektara, a to su uprav ona četiri gaja, kako je rečeno u mom dopisu...

LUKA SINOVIĆ, načelnik

DRŽISLAV MLADINOV**MORE LJUBAVI**

*More - more
ti nisi
ni živo
ni mrtvo
ni prpošno
ni svileno
ti si
- jednostavno -
More*

*Površinom tvojom
ladare
Ljubavi i Smrti
Mekane - tople ljubavi
Gvozdene - krute smrti
a ti bivaš - samo
More*

*Uzmi svoju kap
za jednu suzu
uzmi svega sebe
sve isplači
isplači
samo ljubav
LJUBAV - ostavi
MORE*

KAZALO

Strana

Don JOSIP BEZIĆ	4
LJUBO BAVČEVIĆ	19
OTOČKE DAVORIJE /2/	23
DOBROSLAV ELEZOVIĆ	25
NARODNI PLESOVI DALMACIJE.....	32
OTOK ŠOLTA.....	33
PRAVILNIK BRATOVŠTINE SV. STJEPANA U GROHOTAMA IZ 1679. GODINE.....	48
PISMA ŠOLTANSKIM UMJETNICIMA	62
BUDIMIR BUKTENICA	64
O NIKŠI KOLUDROVIĆU	67
NADA RADMAN	68
NIKOLA MATELJAN	75
OBNOVLJENI KRIŽ NA VELOJ STRAŽI.....	82
DINKO SULE.....	84
IZ POVIJESTI ŠOLTANSKE OPĆINE.....	86
DRŽISLAV MLADINOV	92

